

Rapport

Moifjellet vindkraftverk

OPPDRAAGSGIVER

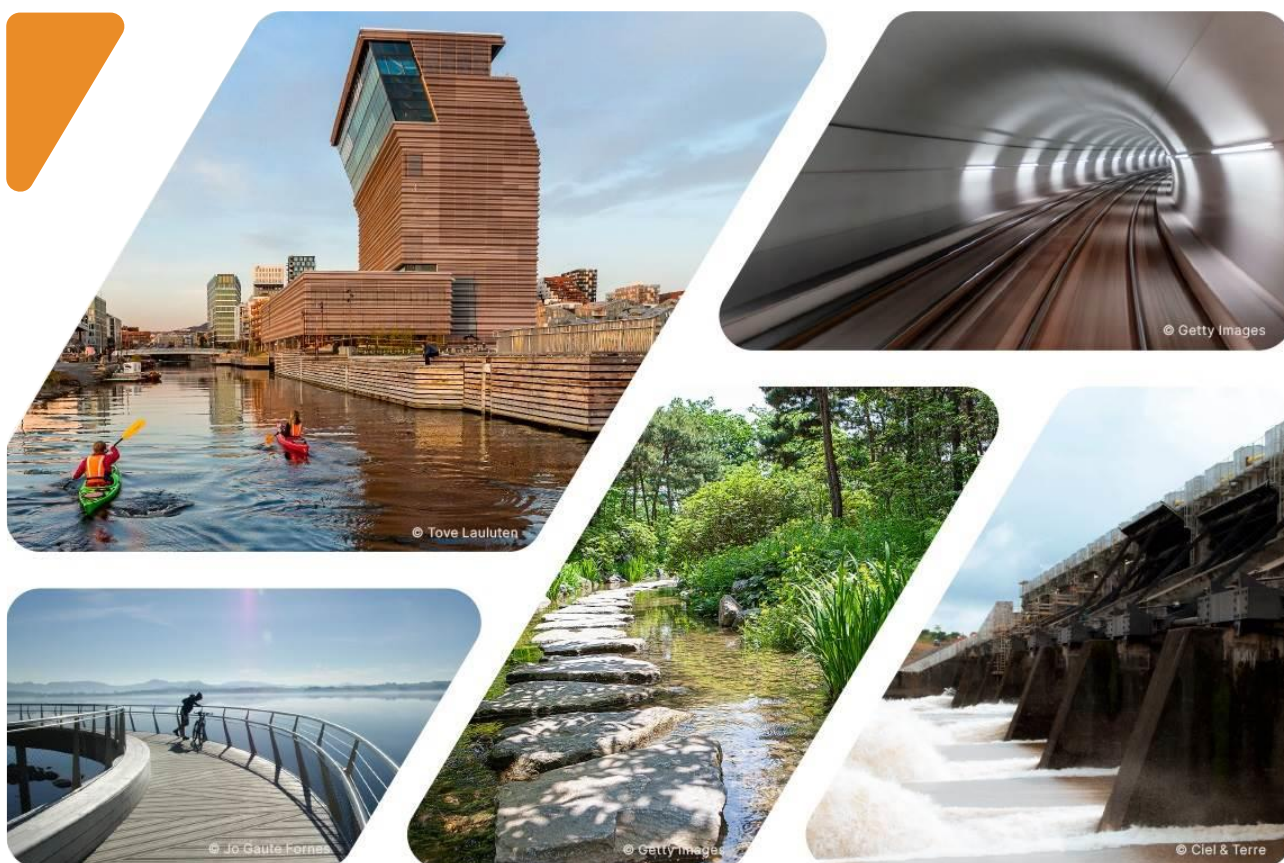
Statkraft

EMNE

Moifjellet vindkraftverk- Konsekvensutredning av lokalt og regionalt næringsliv

DATO / REVISJON: 10. mars 2025 / 005

DOKUMENTKODE: 10252119-01-NÆR-RAP-004

Multiconsult

Dette dokumentet har blitt utarbeidet av Multiconsult på vegne av Multiconsult Norge AS eller selskapets klient. Klientens rettigheter til dokumentet er gitt i den aktuelle oppdragsavtalen eller ved anmodning. Tredjeparter har ingen rettigheter til bruk av dokumentet (eller deler av det) uten skriftlig forhåndsgodkjenning fra Multiconsult med mindre annet følger av norsk lov. Multiconsult påtar seg intet ansvar for bruk av dokumentet (eller deler av det) til andre formål, på andre måter eller av andre personer eller enheter enn det som er godkjent skriftlig av Multiconsult. Deler av dokumentet kan være beskyttet av immaterielle rettigheter og/eller eiendomsrettigheter. Kopiering, distribusjon, endring, behandling eller annen bruk av dokumentet er ikke tillatt uten skriftlig forhåndssamtykke fra Multiconsult eller annen innehaver av slike rettigheter med mindre annet følger av norsk lov.

Rapport

OPPDRAAG	Moifjellet vindkraftverk	DOKUMENTKODE	10252119-01-NÆR-RAP-004
EMNE	Moifjellet vindkraftverk- Konsekvensutredning av lokalt og regionalt næringsliv	TILGJENGELIGHET	
OPPDRAAGSGIVER	Statkraft	OPPDRAAGSLEDER	Håvard Finanger
KONTAKTPERSON	Andreas Stokke	UTARBEIDET AV	Hilde Eide, Ingar Flatlandsmo

SAMMENDRAG

Statkraft planlegger etablering av vindkraftverk på Moifjellet i Bjerkreim kommune med en kapasitet inntil 285 MW, og en årlig produksjon rundt 850 GWh. Den økonomiske og sysselsettingsmessige verdien av prosjektet er forventet å være betydelig, spesielt i utbyggingsfasen, hvor regionale og lokale aktører kan bidra til arbeidsintensive oppgaver som grunnarbeid og betongarbeider, samt til overnatting og andre servicebehov. For mer spesialiserte oppgaver, som montering og elektrisk installasjon av turbinene, vil det kunne tilfalle nasjonale og internasjonale entreprenører. I driftsfasen vil vedlikeholds- og overvåkningsarbeidet gi en liten langvarig sysselsettingseffekt lokalt. De kommunale inntjeningene fra produksjonsavgift, eiendomsskatt og andre kompensasjonstiltak vil være betydelig.

Reiselivsnæringen i Bjerkreim er av liten økonomisk betydning, sammenlignet med regionen for øvrig, men har opplevde noe vekst siden 2019. Kommunen har i økende grad markedsført og satset på denne næringen. Konsekvensene av tiltaket vurderes å være noe negativ (-) i anleggs og driftsfasen for det lokale reiselivet, og ubetydelig (0) for det regionale reiselivet.

Samlet sett antas virkningene på lokalt næringsliv å være *middels positiv* (++) for kommunen, mens de regionale virkningene antas å være *ubetydelige* (0).

Næringsliv og sysselsetting	Anleggsfasen	Driftsfasen
Bjerkreim kommune	Middels positiv (++)	Noe positiv (+)
Rogaland fylke	Positiv (+)	Ubetydelig (0)
Kommuneøkonomi		
Bjerkreim kommune	Ikke beregnet	Svært stor positiv (++++)
Reiseliv	Anleggsfasen	Driftsfasen
Bjerkreim kommune	Noe negativ (-)	Noe negativ (-)
Rogaland fylke	Ubetydelig (0)	Ubetydelig (0)

05	10.03.2025	Mindre korrigerer etter kommentar fra oppdragsgiver	Hilde Eide	Ingar Flatlandsmo	Håvard Finanger
04	26.02.2025	Korrigerer etter kommentar fra oppdragsgiver	Hilde Eide	Ingar Flatlandsmo	Håvard Finanger
03	31.01.2025	Korrigerer av tall fra oppdragsgiver	Hilde Eide	Ingar Flatlandsmo	Håvard Finanger
02	04.12.2024	Oppdatert etter kommentarer fra oppdragsgiver	Hilde Eide	Ingar Flatlandsmo	Håvard Finanger
01	30.10.2024	Oversendelse til oppdragsgiver	Hilde Eide	Ingar Flatlandsmo	Håvard Finanger
REV.	DATO	BESKRIVELSE	UTARBEIDET AV	KONTROLLERT AV	GODKJENT AV

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Beskrivelse av tiltaket	5
1.1.1	Energiproduksjon og kostnader.....	Error! Bookmark not defined.
1.2	Utredningskrav.....	6
2	Lokalt og regionalt næringsliv	7
2.1	Metode og datagrunnlag.....	7
2.1.1	Influensområdet.....	7
2.1.2	Vurdering av mulige virkninger.....	8
2.1.3	Datagrunnlag.....	8
2.2	Nøkkeltall for kommunene.....	9
2.2.1	Innbyggertall.....	9
2.2.2	Næringsliv og sysselsetting.....	10
2.2.3	Kommuneøkonomi og tjenestetilbud.....	13
2.3	0-alternativ.....	15
2.4	Virkningene for lokal og regional verdiskapning.....	15
2.4.1	Lokal og regional sysselsetting i anleggsfasen.....	15
2.4.2	Lokal og regional sysselsetting i driftsfasen.....	17
2.4.3	Kompensasjon til grunneiere og andre rettighetshavere.....	18
2.5	Virkninger på kommunens økonomi.....	18
2.5.1	Eiendomsskatt.....	19
2.5.2	Produksjonsavgift.....	19
2.6	Avbøtende tiltak.....	21
2.7	Oppfølgende undersøkelser.....	22
3	Reiseliv	22
3.1	Metode og datagrunnlag.....	22
3.1.1	Definisjon og avgrensning.....	22
3.2	Datagrunnlag.....	22
3.3	Verdikriterier.....	23
3.4	Kriterier for å vurdere påvirkning og konsekvens.....	23
3.5	Områdebeskrivelse og verdivurdering.....	24
3.5.1	Reiselivsaktører og attraksjoner.....	24
3.5.2	Reiselivets økonomiske betydning.....	27
3.5.3	Verdivurdering.....	31
3.6	Påvirkning og konsekvens.....	31
3.6.1	0-alternativet.....	31
3.6.2	Vurdering av tiltakets påvirkning på lokalt og regionalt reiseliv.....	32
4	Samlet vurdering	36
5	Referanser	37

1 Beskrivelse av tiltaket

Moifjellet vindkraftverk er meldt med et planområde på totalt 16,8 km², fordelt på 16,7 km² i Bjerkreim kommune og 0,2 km² i Time kommune, Rogaland fylke. Lokasjonen er valgt på bakgrunn av gode vindforhold, moderat terrengkompleksitet, relativt korte avstander til ilandføringssted, offentlig vei og tilknytningspunkt til kraftnettet, samt en positiv holdning fra berørte kommuner og grunneiere. Det ligger eksisterende vindkraftverk mot nord, sør og vest.

Eksempelutlegget som ligger til grunn for konsekvensutredningen omfatter

- to alternativer til atkomstvei (Time og Bjerkreim), hver på ca. 2,5 km
- interneveier ca. 36 km
- 38 vindturbiner 200 m totalhøyde med fundamenter og kranoppstillingsplasser
- jordkabler i interneveier fra vindturbiner til ny Moifjellet transformatorstasjon
- sentral transformatorstasjon og driftsbygg på felles tomt på Moifjellet
- to alternative ca. 5 km lange traséer for nettilknytning i luftledning fra ny Moifjellet transformatorstasjon til eksisterende Bjerkreim transformatorstasjon, som må utvides med en ny transformator
- masseuttak/steinbrudd for veier og plasser
- midlertidige arealer for rigg og mellomlagring

Totalt berørt areal i anleggsfasen er anslått til ca. 680 dekar (ca. 4 % av planområdet), ca. 370 dekar (ca. 2,2 % av planområdet) vil være permanent opparbeidet areal i driftsfasen.

Nullalternativet er sammenligningsgrunnlaget for konsekvensutredningen, og er forventet situasjon i influensområdet i sammenligningsåret dersom tiltaket ikke blir gjennomført. Sammenligningsåret er året tiltaket kan være realisert og er her satt til 2030. Nullalternativet inkluderer nåværende miljøtilstand samt vedtatte planer for området som det er grunn til å tro vil bli gjennomført.

Moifjellet med Lakssvelafjellet og Brusaknuden ligger inn mot møtepunktet mellom Bjerkreim kommune i øst, Time kommune i nordvest og Hå kommune i sørvest. Området inngår i Høg-Jæren, de høyereliggende (over ca. 120 moh.) heiområdene med mye nakent fjell og sparsomt morenedekke like øst for det flate Låg-Jæren, Norges største lavslette med mektig morenedekke og intensiv landbruksdrift. Planområdet og landskapet rundt er preget av relativt fattige lyngheier med småskala jordbruksarealer i dalene. Bebyggelsen består av spredte gårder av varierende størrelse og mindre tettsteder. E39 går øst for planområdet, og en 300 kV sentralnettslinje vest for planområdet. I sør ligger Bjerkreim vindpark søndre klynge med 70 vindturbiner, i nord Stigafjellet vindkraftverk med 7 vindturbiner og Måkaknuten vindkraftverk med 22 vindturbiner, i vest Høg-Jæren vindkraftverk med 32 vindturbiner. Moifjellet er høyere enn det nærmeste omlandet, særlig mot Låg-Jæren i vest og sør, og man må ca. 15 km mot øst og nord før fjellene blir enda høyere. Bjerkreimsenderen på Urdalsnipa, sentralt og høyeste punkt (561 moh.) i planområdet, er synlig fra et stort omland. Fjellet er preget av langsgående, knudrete rygger fra sørøst mot nordvest, mest markert i øst, med et titalls mindre vatn spredd utover. Sørvestre del av planområdet inkluderer et lavereliggende areal omkring 300 moh. mellom Moifjellet og Bjerkreim vindpark søndre klynge. Med unntak av vei og kraftledning til senderen på Urdalsnipa er det lite inngrep i høyereliggende deler av planområdet. Avstander til vei gjør at det er et gjenværende INON-område sone 2 (1-3 km fra tyngre inngrep) på 3,65 km² sør for Urdalsnipa, hovedsakelig mot sørvest.

Planområdet og mye av omlandet er i hovedsak utlagt til LNFR i gjeldende planer. Det er reguleringsplan for et steinbrudd i drift («Moi brudd og massetak») nord i planområdet i Bjerkreim

kommune som atkomstvei alternative Bjerkreim går igjennom, og det er reguleringsplan for et avsluttet grustak («Masseuttak ved Oslandsvatnet») nord i planområdet i Time kommune. I Time kommune har arealdelen satt av et større areal for masseuttak ved Oslandsvatnet enn det som per i dag er regulert. Planområdet for Moifjellet vindkraftverk berører også reguleringsplan for Fv504, som atkomstvei alternativ Time starter fra. Det er hensynssoner i plan for drikkevannskilden Hagavatnet med nedbørfelt som berører sørvestre del av planområdet. Det er ikke vedtatte eller andre forslag til planer for nye utbygginger i planområdet. Omkring planområdet er det i Bjerkreim kommune utlagt arealer til framtidig næringsvirksomhet og til nåværende og framtidig, offentlig eller privat tjenesteyting nord for Røyslandsvatnet. I Time kommune er det et par reguleringsplaner for massetak ved Kartavoll. I Hå kommune er det ikke nærliggende reguleringsplaner eller utbyggingsformål i arealdelen (utenom areal for Bjerkreim vindpark).

Det er såpass kort tid fra nå (2024) til 2030 at det ikke forventes merkbare endringer i området som følge av klimaendringer. Nullalternativet settes på denne bakgrunn til likt med dagens miljøtilstand.

1.1 Utredningskrav

Konsekvenser for alle fagtemaene utredes i henhold til planprogram og utredningsprogrammet som er fastsatt av henholdsvis Bjerkreim kommune og NVE. Utredningskrav som er gjeldende for fagtema lokalt og regionalt næringsliv stipuleres hovedsakelig i NVE sitt utredningsprogram og presenteres videre. Det er her viktig å presisere at tiltakets eventuelle påvirkning på eiendomsverdien i influensområdet utredes ikke av Multiconsult og er dermed ikke en del av denne rapporten. Naturressurs er ikke lenger gjeldende for vindkraft på land, jamført Prop 2 LS (2023-2024), og følgelig ikke vurdert.

Fra NVE sitt utredningsprogram, datert 26.07.2024

Tiltakshaver skal:

- Beskrive antatt behov for varer og tjenester, herunder nye arbeidsplasser, lokalt og regionalt i anleggs- og driftsfasen.
- Vurdere hvordan tiltaket kan påvirke lokalt og regionalt næringsliv, herunder sysselsetting og verdiskaping.
- Beskrive reiselivsnæringen i influensområdet, og vise viktige attraksjoner/områder for reiselivet på kart.
- Vurdere hvordan tiltaket kan påvirke lokalt og regionalt reiseliv og turisme.
- Beskrive hvordan tiltaket kan påvirke kommuneøkonomien gjennom eiendomsskatt, produksjonsavgift og naturressursskatt.
- Beskrive hvordan tiltaket vil kunne påvirke eiendomsverdi i influensområdet.

Metode

Lokale og regionale myndigheter og lokalt/regionalt næringsliv skal kontaktes for informasjon om dagens situasjon og planlagte aktiviteter/utbygginger. Der reiselivet er knyttet til landskap, friluftsliv, kulturminner, naturmangfold osv., skal utredningen bygge på informasjon fra de respektive temautredningene.

2 Lokalt og regionalt næringsliv

2.1 Metode og datagrunnlag

Denne delen av utredningen er basert på en forenklet prosedyre egnet for de samfunnsmessige vurderingene. Sysselsetting, næringsliv, tjenestetilbud og kommuneøkonomi i Bjerkreim kommune beskrives først kort. Deretter følger en vurdering av prosjektets mulige virkninger på disse størrelsene i anleggs- og driftsfasen. I den grad det finnes faglig belegg og datagrunnlag for det vil virkningene tallfestes.

Verdiskaping på regionalt og lokalt nivå omfatter kontraktsverdien av lokal/regional produksjon fratrukket verdien av eventuell import til kontrakten fra Norge for øvrig eller utlandet. I tillegg kommer lokale/regionale vare- og tjenesteleveranse til utenlandske kontrakter. Forventet størrelse på lokal verdiskaping estimeres ved overføring av tall fra tilsvarende vindkraftutbygginger, korrigert for størrelse og struktur i lokalt næringsliv, samt ledig kapasitet i den lokale økonomien.

Videre estimeres forventede inntektsstrømmer til kommunen basert på vindkraftverkets produksjon og verdi som presentert i tiltaksbeskrivelsen i henhold til gjeldende regler og praksis. Dette inkluderer primært eiendomsskatt og produksjonsavgift. Grunnrenteskatt ble innført for konsesjonspliktige vindkraftverk på land fra og med inntektsåret 2024 og vil være gjeldende for Moifjellet vindkraftverk. Grunnrenteskatten fordeles mellom stat og kommunesektor etter nøklene i rammetilskuddet til kommunene, og går dermed ikke direkte til vertskommunene². Derfor er ikke konsekvens av grunnrenteskatt på kommuners økonomi vurdert.

De samlede indirekte konsekvensene av utbyggingen av Moifjellet kraftverk knyttet til økt krafttilgang, kraftforsyningssikkerhet og overordnede samfunnsøkonomiske aspekter (reduerte tap i nettet, innvirkning på kraftpriser etc.) utredes ikke i denne rapporten. Her vurderes, i tråd med kravene i utredningsprogrammet, bare mulige lokale og regionale effekter av utbyggingen som beskrevet i tiltaksbeskrivelsen.

2.1.1 Influensområdet

Planområdet er det samme for alle fagtema og ligger i Time og Bjerkreim kommune i Rogaland fylke. Området der virkninger forventes å kunne inntreffe utgjør influensområdet for det aktuelle fagtemaet. Det er foreslått to alternativer for adkomstvei i planområdet, hvor det ene alternativet er foreslått i Time

² (Finansdepartementet, 2023)

kommune, i tillegg til et midlertidig bygge- og anleggsområde. Andelen av planområdet som ligger i Time kommune tilsvarer én prosent av totalt 16,8 km².

Den 31.oktober 2024 fremmet Statkraft planinitiativ «24/41564 - Planinitiativ - vindkraft, adkomstvei og midlertidig bygge- og anleggsområde for å utrede et potensielt vindkraftverk ved Mellomstrand i Time kommune»³. Det foreslåtte tiltaket vil ha synergier med pågående prosess ved Moifjellet vindkraftverk. Mellomstrand og Moifjellet vindkraftverk vil benytte seg av felles adkomstvei fra Time kommune, men hver utbygging følger egne plan- og konsesjonsprosesser. Koordineringen av prosjektene i Time og Bjerkreim vil videre avklares i samarbeid med kommunen og NVE.

Ettersom de endelige detaljene rundt valg av adkomstvei ikke foreligger på nåværende tidspunkt, avgrenses det lokale influensområdet for denne utredningen tiltaket til Bjerkreim kommune. Vurderingene av virkningene på regionalt næringsliv omfatter Rogaland fylke.

2.1.2 Vurdering av mulige virkninger

Vurdering av virkninger er, der det er faglig belegg for det gjort på kvalitativt grunnlag etter konsulentens skjønn. Der det er faglig forsvarlig å kvantifisere forventede virkninger har tabellen under tjent som veiledende i vurderingene.

Tabell 1 Kriterier for konsekvensvurdering.

Vurdering	Kriterium (omtrentlig)	Symbol
Svært stor positiv konsekvens	> 10 prosent av dagens verdi	++++
Stor positiv konsekvens	+ 5-10 prosent av dagens verdi	+++
Middels positiv konsekvens	+ 1-5 prosent av dagens verdi	++
Liten positiv konsekvens	+ 0,5-1 prosent av dagens verdi	+
Ubetydelig / ingen konsekvens	-0,5-0,5 prosent av dagens verdi	0
Liten negativ konsekvens	-0,5-1 prosent av dagens verdi	-
Middels negativ konsekvens	- 1-5 prosent av dagens verdi	--
Stor negativ konsekvens	- 5-10 prosent av dagens verdi	---
Svært stor negativ konsekvens	> -10 prosent av dagens verdi	----

2.1.3 Datagrunnlag

Vurderingene i denne rapporten baserer seg, i tillegg til konsulentens erfaring, på datagrunnlaget som presentert i det følgende. Konsulterte interessenter i kildeoversikten representerer de interessentene som har ønsket å gi innspill til utredningen, og ikke den fullstendige listen over interessenter som har blitt kontaktet.

³ 24/41564 - Planinitiativ - vindkraft, adkomstvei og midlertidig bygge- og anleggsområde 31.10.2024 tilgjengelig her: https://www.time.kommune.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=1100068065&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=606&

Tabell 2 Oversikt over datakilder.

#	Kilde	Datatype
1	Årsmelding og regnskap for Bjerkreim kommune	Årsrapport inkl. driftsregnskap
2	Samfunnsmessige virkninger av vindkraftverk. En etterprøving av fire vindkraftverk. Norconsult & Agenda Kaupang, 2016.	Erfaringstall for lokal og regional verdiskaping fra norske vindkraftverk.
4	Norges vassdrags- og energidirektorat	Informasjon og litteraturgjennomgang om verdiskapning forbundet med vindkraftutbygging.
5	www.ssb.no	Diverse nøkkeltall for sysselsetting og kommuneøkonomi i det lokale og regionale influensområdet.
6	www.nav.no	Arbeidsmarkedsstatistikk for kommunen og Rogaland fylke.
7	Utredningsgruppen i Multiconsult	Erfaringer og lokalkunnskap Diverse kart og arealplaner for kommunene
8	Intervju og innspill: - Øyvind Søyland v/Bjerkreim Næringsforening - Øystein Barkved, v/New Kaupang	Bakgrunnsinformasjon om lokalt og regionalt næringsliv

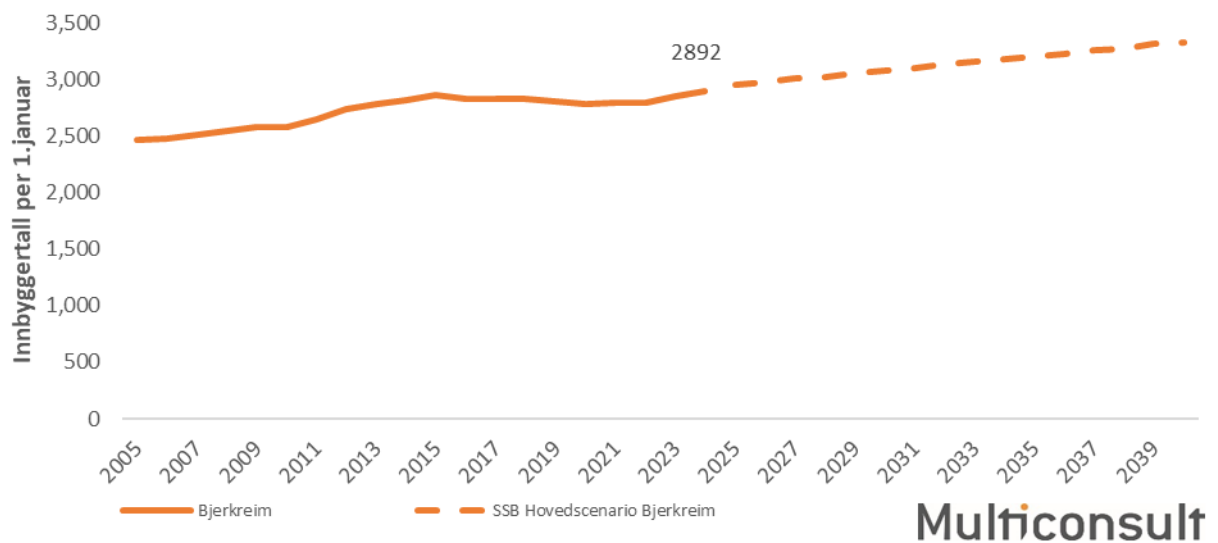
2.2 Nøkkeltall for kommunene

Dette avsnittet presenterer kort nøkkelinformasjon om Bjerkreim kommune, samt en sammenligning av utvalgte nøkkeltall på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå.

2.2.1 Innbyggertall

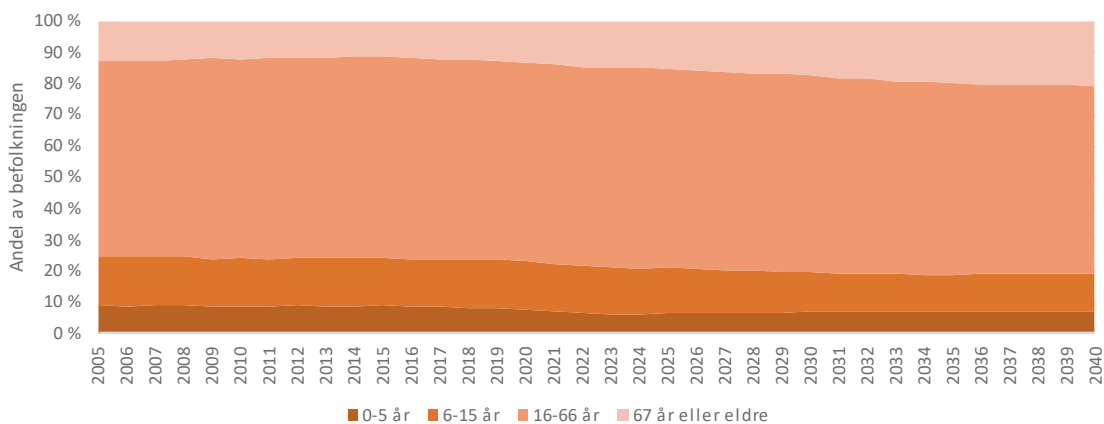
Bjerkreim kommune hadde et samlet innbyggertall på 2 892 innbyggere per 1. januar 2024. Dette er en økning på 312 innbyggere, tilsvarende 12 prosent, de siste 15 årene. I sitt hovedscenario for befolkningsframskrivinger mot 2040 forventer SSB at befolkningstallet i Bjerkreim vil fortsette å øke til 3 325 personer, en økning på 15 prosent fra dagens nivå. Det er en netto innflytting til kommunen, hovedsakelig flyktninger fra Ukraina⁴.

⁴ (Bjerkreim kommune, 2023)

Figur 1. Innbyggertall i influensområdet per 1. januar 2024, og SSB sin framskrivning mot 2040⁵.

Den kommunale demografien består av en økende andel eldre. Gjennomsnittsalderen i kommunen er forventet å stige, og andel eldre ventes å øke fra 15 prosent til over 20 prosent av befolkningen i 2040. Som det fremgår av figuren under vil dette medføre reduksjon i arbeidsstyrken i kommunen, med tilhørende nedgang i skatteinngangen og økninger i kostnader knyttet til eldreomsorg.

Figur 2 Historisk aldersfordeling blant innbyggerne i Bjerkreim kommune, og framskrivning mot 2040⁶.
Kilde: SSB

2.2.2 Næringsliv og sysselsetting

Bjerkreim kommune har lav arbeidsledighet tilsvarende 0,7 prosent per oktober 2024. Dette er en god del lavere enn fylket og landet forøvrig, hvor antallet helt ledige utgjør henholdsvis 1,8 og 1,9 prosent av arbeidsstyrken. Antall arbeidsledige har økt noe de siste to årene. Dette kan ha sammenheng med tilstrømming av flyktninger over samme periode⁷. Likevel forblir arbeidsmarkedet i Bjerkreim relativt stabilt,

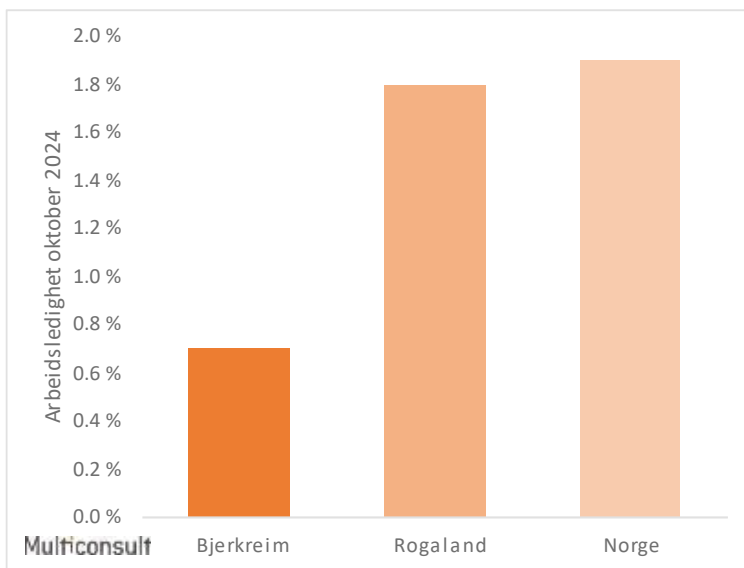
⁵ SSB tabell 07459 og 11668, hentet oktober 2024

⁶ SSB tabell 07459 og 11668, hentet oktober 2024

⁷ (Bjerkreim kommune, 2023)

med en høy andel av befolkningen i arbeid. Selv om forskjellige indikatorer på arbeidsledighet kan gi noe varierende bilder, er det liten tvil om at ledigheten er lav historisk sett. Dette antyder at det lokale og regionale næringslivet under normale forhold har begrenset kapasitet til å absorbere en betydelig økning i etterspørsel. Det er likevel verdt å merke seg at det regionale arbeidsmarkedet er spesielt utsatt dersom aktivitetsnivået i oljeindustrien skulle gå ned. I 2014 resulterte fallende oljepriser og investeringer til nedgangskonjunktur i landet generelt, med en spesielt kraftig økning i antall arbeidsledige i oljenæringen i Rogaland⁸. I senere år har den norske olje- og gassindustrien fått ny vind i seilene, med høyt investeringsnivå som bidrar positivt til sysselsetting og økonomisk vekst også i Rogaland⁹. Samtidig er det verdt å merke seg at en økende etterspørsel etter arbeidskraft fra oljeindustrien reduserer arbeidskraftreserven, noe som potensielt kan fortrenge tilgang til nødvendig kompetanse og arbeidskraft i andre sektorer i regionen¹⁰.

Figur 3. Registrert arbeidsledighet per oktober 2024 i Bjerkreim, Rogaland fylke og Norge¹¹

I tillegg til den generelle ledige kapasiteten i økonomien er det interessant å studere strukturen i den eksisterende arbeidsstyrken, som presentert i figuren under. Her fremgår det at Bjerkreim kommune har 374 ansatte i sekundærnæringene¹² omtrent 12 prosent av de sysselsatte i kommunen. Sysselsettingen i disse næringene gir en indikasjon på tilgjengelig kompetanse lokalt som kan benyttes i forbindelse med tiltaket.

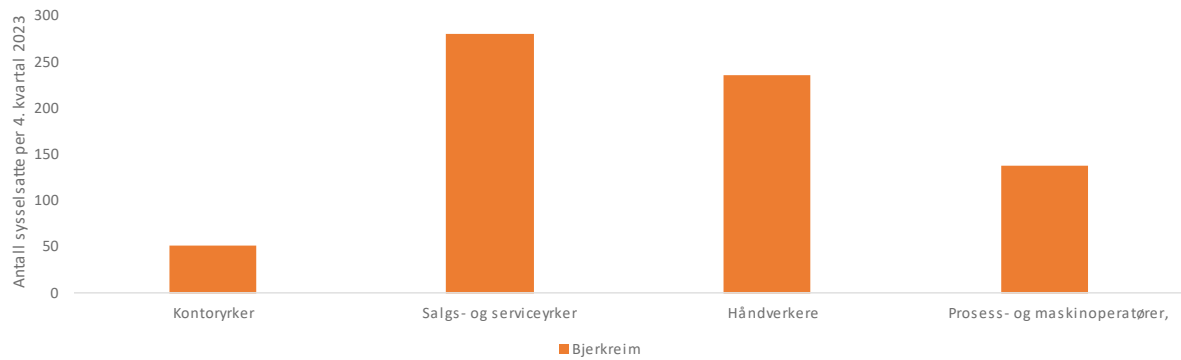
⁸ (Inger Cathrine Kann et al., 2018)

⁹ (Ståle Mæland, 2023)

¹⁰ (Ketil Barkved, pers.mmd)

¹¹ (NAV, 2024)

¹² Omfatter håndverkere, prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere, m.m

Figur 4. Lønnstakere etter relevante yrkestype i det lokale influensområdet¹³

På samme måte er det også interessant å se på sammensettingen av næringslivet i kommunen og regionen. Olje- og gassindustrien er en hjørnesteinsnæring i regionen, og har vært sentral for både regional og nasjonal verdiskaping. Oljeselskapene har bidratt til å utvikle en sterk leverandørindustri, spesielt innenfor engineering-, maritim-, mekanisk- og elektroindustri, med tilhørende økonomisk vekst og skatteinntekter. Rogaland er også en av de største jordbruksfylkene i Norge¹⁴.

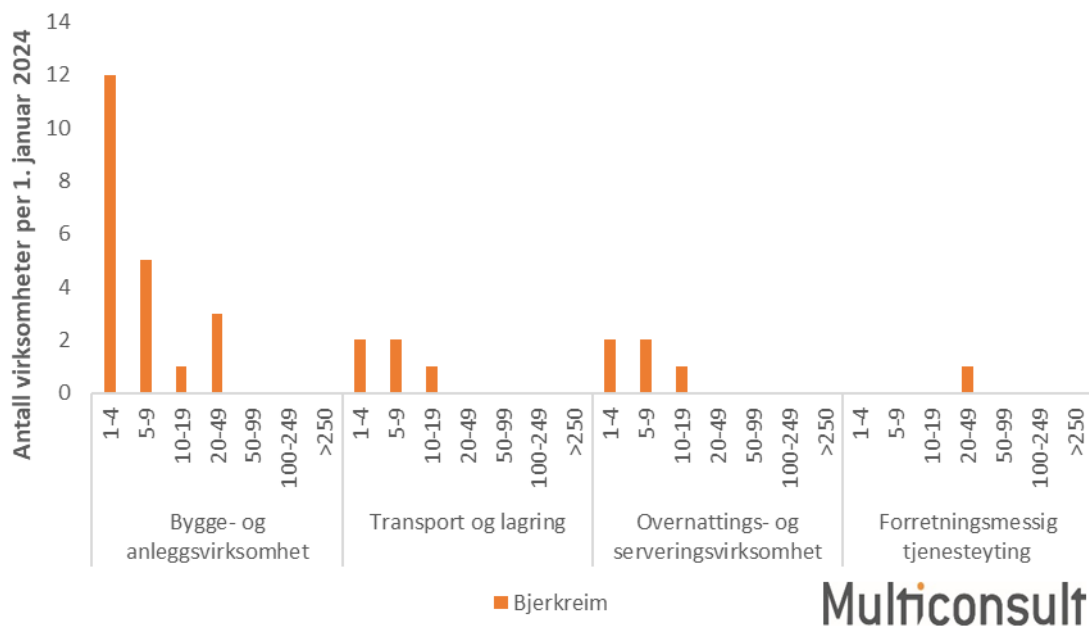
Bjerkeim er en tradisjonell landbrukskommune, der verdiskaping i primær- og sekundærnæringer utgjør en viktig del av den økonomiske aktiviteten¹⁵. Figuren under viser antall virksomheter i næringer som vil være spesielt relevant for prosjektet, sortert etter størrelse. Generelt sett består næringslivet i Bjerkeim av små og mellomstore produksjonsbedrifter, hvor byggenæringen spiller en sentral rolle¹⁶. Det finnes også en rekke små og mellomstore entreprenørbedrifter innen bygg- og anleggsvirksomhet. Utover disse omfatter næringslivet flere mindre bedrifter innenfor servicenæringen, detaljhandel og diverse bransjer. En betydelig andel av de mindre bedriftene er tilknyttet landbruksnæringen, enten helt eller delvis, og enkelte små virksomheter er også knyttet til turisme. Større produksjons- og entreprenørbedrifter innen bygg og anlegg baserer imidlertid en stor del av sitt forretningsgrunnlag på oppdrag og aktiviteter utenfor kommunen.

¹³ SSB tabell 11619, hentet oktober 2024

¹⁴ (Bondelaget, u.d.).

¹⁵ (Bjerkeim kommune, 2023)

¹⁶ (Øyvind Søyland v/Bjerkeim næringsforening, pers.mmd)

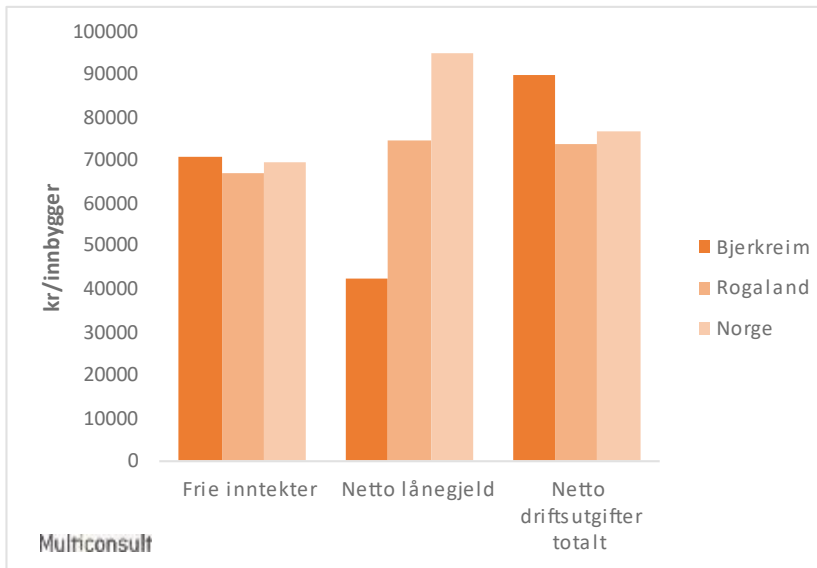

Figur 5. Antall virksomheter per 1. januar 2024, etter antall ansatte, i nøkkelnæringer¹⁷

2.2.3 Kommuneøkonomi og tjenestetilbud

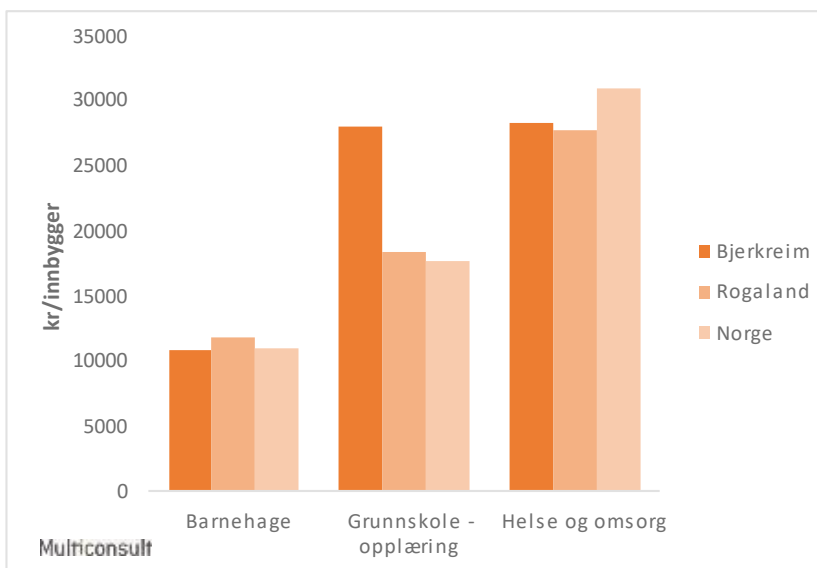
Bjerkreim har, som en liten kommune, høyere driftskostnader per innbygger enn Rogaland fylke og landet for øvrig, som illustrert i figuren under. Høye driftskostnader er delvis kompensert i inntektssystemet for kommunen gjennom blant annet distriktstilskudd. Disse mekanismene, samt skatteinntekter fra eksisterende kraftverk, forklarer i stor grad at Bjerkreim kommune har høyere frie inntekter per innbygger enn snittet for Rogaland og landet for øvrig. Bjerkreim kommune hadde driftsoverskudd de to foregående årene. I 2023 utgjorde driftsresultatet om lag 6,8 prosent av driftsinntektene. Bjerkreim har lavere netto lånegjeld per innbygger enn fylket og landet for øvrig.

¹⁷ SSB tabell 10309, hentet oktober 2024

Figur 6. Utvalgte nøkkeldata for kommuneøkonomi i influensområdet. Gjennomsnitt for Rogaland og Norge er inkludert¹⁸

Bjerkreim kommune har, som det fremgår av figuren under, litt høyere kostnader per innbygger på grunnskoleopplæring enn gjennomsnittet for Rogaland fylke og landet for øvrig. Det er ventet at utgifter til helse og omsorg vil øke de kommende tiårene som en konsekvens av den demografiske utviklingen presentert i Figur 2.

Figur 7. Kostnader for utvalgte kommunale tjenesteområder som prosent av totale netto drifts-utgifter. Gjennomsnitt for Rogaland og Norge er inkludert¹⁹

¹⁸ SSB tabell 12137 hentet oktober 2024

¹⁹ SSB tabell 12362 hentet oktober 2024

2.3 0-alternativ

0-alternativet utgjør referansealternativet i verdiskapingsdelen av utredningen, og representerer forventet utvikling dersom tiltaket ikke gjennomføres. Dette forstås i praksis som at Moifjellet vindkraftverk ikke bygges.

Med en sterk olje- og gassindustri vil den fremtidige utviklingen i det regionale næringslivet, i tillegg til befolkningsutviklingen, i stor grad avhenge av oljepris og -investeringer, samt temperaturen i nasjonal og internasjonal økonomi. Det regionale arbeidsmarkedet er, som nevnt over, spesielt utsatt for nedgang i oljeindustrien. Klimaloven fremsetter at Norge skal bli et lavutslippssamfunn i 2050, med en 90 til 95 prosent reduksjon i klimagassutslipp²⁰, og regionale utviklingstrekk for Rogaland predikerer at fylket er det eneste i landet som vil oppleve en nedgang i bruttoprodukt i perioden 2018 til 2050²¹. Samlet sett kan dette peke mot et større omstillingsbehov for lokalt næringsliv sammenlignet med andre deler av landet.

Hovedscenariot i SSB sine befolkningsprognoser viser at befolkningen i Bjerkreim ventes å øke mot 2040, mens befolkningen gradvis vil bli eldre. For kommunen vil disse demografiske endringene medføre økte driftsutgifter knyttet til helse og omsorg, kombinert med reduserte inntekter som følge av en redusert arbeidsstokk (relativt sett). På sikt vil en slik utvikling kunne medføre reduksjoner i tjenestetilbudet. Samtidig kan et økende innbyggertall i kommunene og fylket generelt føre til økt økonomisk aktivitet som igjen resulterer i økende etterspørsel og tilgang på arbeidskraft for lokalt næringsliv.

Det pågående planinitiativet med referanse 24/41564, som inkluderer utvikling av en adkomstvei, midlertidig bygge- og anleggsområde, samt etablering av Mellomstrand vindkraftverk på inntil 20 MW med en estimert årlig produksjon på rundt 80 GWh kan også påvirke det lokale og regionale næringslivet, men inngår ikke i denne konsekvensutredningen.

2.4 Virkningene for lokal og regional verdiskapning

I dette avsnittet studeres mulige virkninger av tiltaket på lokalt næringsliv i influensområdet gitt den utbyggingen som er presentert i tiltaksbeskrivelsen. Det skilles mellom anleggs- og driftsfasen.

NVE vurderte de lokale og regionale virkningene i den tidlige konsesjonssøknaden Moi-Laksesvelafjellet vindkraftverk slik: «Tiltaket vil ha en positiv økonomisk virkning for Bjerkreim kommune, og for lokale og regionale bedrifter. Bygging, drift og vedlikehold av tiltaket vil bidra til økt sysselsetting og kjøp av varer og tjenester lokalt og regionalt».

2.4.1 Lokal og regional sysselsetting i anleggsfasen

Investeringskostnadene står for rundt to tredjedeler av totalkostnaden. Vindturbiner, som primært importeres fra utenlandske leverandører, utgjør en stor andel av investeringskostnad. Norconsult og Agenda Kapuang fant imidlertid i sin etterprøvningsstudie at denne andelen har vært minkende fra 75 prosent til 60 prosent av investeringskostnaden perioden 2002 til 2013²². Den nasjonale andelen av totalinvesteringen har vært økende over samme periode. Dette skyldes ikke nødvendigvis en nedgang i turbinkostnadene, men heller at kostnadene til bygge- og anleggsarbeider og elektrotekniske

²⁰ (Lovdata, 2021)

²¹ (Rogaland fylkeskommune, 2022).

²² (Verdiskapning - NVE, u.å.)

installasjoner i vindkraftverkene har blitt høyere. Dette har også påvirket den regionale og lokale verdiskapingen i utbyggingsprosjektene, som viser en økning over tid²³.

Erfaringen fra tidligere norske vindkraftutbygginger viser at det også kan forventes en viss sysselsettingseffekt lokalt, særlig i forbindelse med:

- Fundamentering og grunnarbeid
- Bygging av adkomstveier og oppstillingsplasser
- Gravearbeid knyttet til legging av jordkabler
- Steinbearbeiding og knusing
- Transporttjenester
- Fiberskjøting og kabelkobling
- Øvrige bygg- og anleggsarbeider
- Overnattings- og servicetjenester

Norconsult og Agenda Kaupang gjennomførte i 2016 et studium av samfunnsvirkningene av norske vindkraftverk²⁴. Her ble utbygde vindkraftverk etterprøvd for å etablere hvilken andel av verdiskapingen i utbyggingsfasen som hadde tilfalt nasjonale, regionale, og lokale aktører. Tallene viser at mens den nasjonale og regionale andelen er forholdsvis lik uavhengig av geografisk plassering og størrelse, vil den lokale andelen av verdiskapingen variere sterkt, primært avhengig av kompetanse og kapasitet i det lokale næringslivet. Studiet konkluderte med at regional og lokal verdiskaping er størst der en regional hovedentreprenør velges til bygge- og anleggsarbeidene i vindkraftverket, og benytter seg av lokale underleverandører²⁵. Tabellen nedenfor gjengir hovedtallene for hvert av prosjektene i studiet.

Tabell 3 Beregnet norsk, regional og lokal verdiskaping i prosent av totalinvesteringen i et utvalg av vindkraftverk²⁶.

Vindkraftverk	Oppstartsår	Antall turbiner	Installert effekt (MW)	Nasjonal andel verdiskaping	Regional andel verdiskaping	Lokal andel verdiskaping
Midtfjellet vindkraftverk	2013	44	149,6	32 %	12 %	11 %
Ytre Vikna vindkraftverk	2012	17	39,1	36 %	30 %	14 %
Bessakerfjellet	2008	25	57,5	21 %	17 %	12 %
Kjøllefjord	2006	17	39,1	26 %	9 %	4 %
Smøla 2	2005	48	110	21 %	7 %	2 %
Hitra	2004	24	55,2	25 %	17 %	5 %

Når denne konsekvensutredningen skrives foreligger bare et samlet kostnadsestimat på 3,9 milliarder kroner for utbyggingene, inkludert 3,25 milliarder for turbiner, fundamenter, grunnarbeider og veier. Dermed er det utfordrende å gjøre mer detaljerte anslag for lokal og regional verdiskaping basert på erfaringstall fra tidligere utbygginger. Om en sterkt forenklet antar at den lokale andelen av verdiskapingen vil være lik gjennomsnittet av de nyeste utbyggingene i studiet fra Agenda Kaupang og Norconsult presentert over, rundt 20 prosent regional andel og 13 prosent lokal andel så ville den

²³ (Riise, E. et al., 2016)

²⁴ (Riise, E. et al., 2016)

²⁵ (Riise, E. et al., 2016)

²⁶ (Riise, E. et al., 2016) og (NVE, 2024)

regionale omsetningen i byggeperioden estimeres til 780, mens tilsvarende tall for lokalt næringsliv ville være rundt 500 millioner kroner. I følge siste tilgjengelig bygg- og anleggsstatistikk fra SSB omsetter næringen rundt 2,7 millioner for hvert årsverk²⁷. Fordi de store investeringskomponentene, som turbiner og kabler, forventes å bli produsert utenfor regionen kan dette tallet være en tilnærming også for den lokale og regionale omsetningen i byggefasen. Lokalt vil dette tilsvare rundt 182 årsverk og regionalt 284 årsverk²⁸. For den regionale sekundærnæringen tilsvarer dette 0,7 prosent.

I henhold til tidligere presenterte nøkkeltall fra kommunene, er det bare 374 sysselsatte i sekundærnæringen i Bjerkreim. Selv om enkelte lokale bygg- og anleggsselskaper potensielt kan påta seg noen av de etterspurte arbeidene, vil næringslivet i Bjerkreim, gitt dagens kapasitet og aktivitetsnivå, realistisk sett ta en lavere andel av verdiskapingen enn estimatet over. Bjerkreim næringsforening understreker også dette poenget når de påpeker at bedrifter må vurdere hvorvidt de kan involvere seg uten å belaste sin vanlige drift og eksisterende kundemasse, som de også vil være avhengige av på lang sikt. Dette antyder at selv om det finnes muligheter, er disse begrensede når det gjelder den direkte verdiskapingen for lokale bedrifter gitt det begrensede lokale arbeidsmarkedet og den begrensede kapasiteten hos lokalt næringsliv. Næringsforeningen samarbeider med Statkraft for å aktivere lokalt arbeidsliv, blant annet gjennom informasjonsmøter om etterspurte arbeider og opprettelse av en aktørdatabase²⁹. Tiltakshaver har et ønske om å bygge og rekruttere kompetanse lokalt og regionalt, hvor rekruttering fra vindkraftlinjen på Dalane videregående skole³⁰ kan være aktuelt.

På dette grunnlaget anslås konsekvensene å være middels positive (++) for lokalt næringsliv, og liten positiv (+) for regionalt næringsliv. Det er ventet at omkringliggende kommuner vil kunne absorbere noe av etterspørselen etter arbeidskraft. Om den lokale økonomien skulle få større kapasitet vil den lokale andelen kunne økes. Tiltakshaver og næringsforeningens initiativ for å mobilisere lokale bedrifter kan også virke positivt.

2.4.2 Lokal og regional sysselsetting i driftsfasen

I driftsfasen av Moifjellet vindkraftverk forventes det verdiskaping på lokalt og regionalt nivå, knyttet til drift og vedlikehold av vindturbinene og tilhørende infrastruktur. Drifts- og vedlikeholdsleder, teknikere og spesialteknikere vil være basert i driftsbygget ved vindkraftverket. Statkraft anslår at drift av vindkraftverket vil generere omtrent syv heltidsstillinger for å håndtere daglig tilsyn, utføre oppgraderinger, planlagt og ikke-planlagt vedlikehold, samt administrere lagerbeholdningen³¹. Hvis alle syv årsverkene hadde tilfalt Bjerkreim kommune, vil det utgjøre rundt to prosent av sysselsatte i den lokale sekundærnæringen, og under en prosent av alle sysselsatte i kommunen. Dette er lite sannsynlig grunnet vedlikehold av selve vindturbinene bli ivaretatt av spesialarbeidere som per i dag ikke er lokalt eller regionalt forankret. Ved periodisk vedlikehold kan det gi etterspørsel etter lokale tjenester som transport, overnatting, vedlikehold av veier (både sommer og vinter), oppfølging av miljøprogrammer, rengjøring, avfallshåndtering og andre servicetjenester for mekaniske og elektriske oppgaver. Statkraft har også foreslått et kompetanse- og opplevelsessenter i Vikeså og forespeiler at dette gi ytterligere ett til to årsverk³².

²⁷ SSB tabell 12817: Foreløpige tall for antall foretak, sysselsatte og omsetning, etter næring (SN2007), statistikkvariabel og år

²⁸ Grønn omstilling og landbasert vindkraft i Norge – En studie av verdiskaping og samfunnsøkonomi, Thema Consulting Group, 2019 (Prosjektleder Andreas Stokke, pers. mmd)

³⁰ <https://www.dalane-tidende.no/energy-innovation-satser-tungt-pa-utdanningstilbud-deltakere-far-automatisk-jobb-etter-gjennomfort-kurs/s/5-101-455965>

³¹ (Moifjellet vindkraftpark | Statkraft, u.å.)

³² (Statkraft, 2024)

Med dette vurderes de direkte konsekvensene i drift å ha en *liten positiv konsekvens (+)* Bjerkreim kommune og *ubetydelig konsekvens (0)* i Rogaland fylke. Landbruk er som tidligere nevnt en viktig næring både lokalt og regionalt. Det henvises her til fagrapporten om landbruk for vurderinger av tiltakets påvirkning på landbruk i influensområdet.

2.4.3 Kompensasjon til grunneiere og andre rettighetshavere

Statkrafts planlagte utbygging av Moifjellet vindkraftverk omfatter kompensasjonsavtaler med berørte grunneiere. Avtalene er konfidensielle og regulerer kompensasjonen, som typisk tilpasses hvert enkelt tilfelle avhengig av grunneierens areal og eventuelle direkte konsekvenser av utbyggingen. Kompensasjon til grunneier kan være med å sikre videre drift og eventuelle nye investeringer.

2.5 Virkninger på kommunens økonomi

Et vindkraftprosjekt kan prinsipielt påvirke kommuneøkonomien på følgende måter:

- Direkte skatte- og avgiftsinntekter: Kommunen vil kunne motta direkte inntekter fra skatter og avgifter pålagt kraftverkene.
- Indirekte skatteinntekter: Prosjektet kan generere indirekte skatteinntekter gjennom ringvirkninger i lokalsamfunnet, som oppstår fra utbyggingens etterspørsel etter lokale varer og tjenester. Dette omfatter også inntekter til grunneiere og økte skatteinntekter som følge av kommunens etterspørsel etter tjenester som finansieres av kraftverkinntektene.
- Eventuelle negative økonomiske effekter: Prosjektet kan ha en negativ innvirkning på kommuneøkonomien hvis andre næringer, som landbruk og reiseliv, påvirkes negativt, eller hvis sosiale forhold svekkes, noe som kan øke kommunens sosialutgifter.
- Endringer i statlige overføringer: Det nye inntektsgrunnlaget kan påvirke statlige overføringer til kommunen, som tilpasser seg gjennom inntektsutjevningen.
- Medeierskap i kraftselskap: Kommunen kan også få inntekter fra sin eventuelle eierandel i kraftselskapet, som gir en andel av kraftverksprofitten.
- Avsetning til lokale formål: Regjeringen har besluttet å sette av 0,2 øre per kWh av total vindkraftproduksjon til tiltak som skal ivareta lokal natur, reindrift og andre aktiviteter påvirket av arealbruken. Effektene av denne ordningen vil bli konkretisert i det reviderte statsbudsjettet for 2024 (Bjerkreim kommune, 2023)³³.

Bjerkreim er i dag den tredje største vindkraftkommunen i Norge, med en årlig normalproduksjon på 1.137 GWh som utgjør rundt 6,8 % av landets totale vindkraftproduksjon (målt i 2020)³⁴. Disse kraftverkene genererer betydelige inntekter til kommunen. Det foreslåtte tiltaket vil ha en total installert effekt inntil 285 MW og årlig produksjon omkring 850 GWh. Hvis vedtatt vil Moifjellet vindkraftverk bli

³⁴ (Bjerkreim kommune, 2023)

det tredje største vindkraftverket i Norge etter installert effekt, i henhold til NVE sin database over utbygde vindkraftverk³⁵.

2.5.1 Eiendomsskatt

Eiendomsskatt er en kommunal inntektskilde som tilfaller vertskommunen, hvor kommunestyret har myndighet til å beslutte om vindkraftanlegg skal omfattes av eiendomsskatt, og til å fastsette en sats innenfor en lovbestemt grense på inntil sju promille³⁶. Bjerkreim kommune har vedtatt en eiendomsskattesats på sju promille for vindkraftverk. Dette har generert årlige inntekter på rundt 25 millioner kroner fra eksisterende vindkraftverk³⁷.

Grunnlaget for eiendomsskatten på vindkraftverk baseres på markedsverdien av anlegget, definert etter anleggets tekniske verdi og avkastningsverdi, jamført Eiendomsskatteloven (1975). Den tekniske verdien beregnes med utgangspunkt i gjenanskaffelseskostnader etter fradrag for slitasje, alder og eventuelle teknologiske avvik, mens avkastningsverdien kan benyttes der denne anses som en mer presis refleksjon av anleggets faktiske markedsverdi³⁸.

Det er ikke mulig å gjøre detaljerte beregninger av skatteprovenyet fra eiendomsskatt på det nåværende tidspunkt, ettersom en taksering av Moifjellet vindkraftverk ikke foreligger. Potensielle inntjening fra eiendomsskatten kan grovt estimeres ut fra anleggets totale investeringskostnader som tilhører den aktuelle kommunen. Beregningsgrunnlaget for investeringskostnadene er basert på de foreløpige kostnadsestimatene på 3,9 milliarder kroner. Med en eiendomsskattesats på 7 promille vil dette genere årlige inntjening på 27 millioner kroner i driftsfasen frem til første retaksering av vindkraftverket. Videre vil betalbar eiendomsskatt i byggeperioden være avhengig av fordelingen av investeringene over byggeårene. Selv om eiendomsskatten vil være gjeldende i anleggsfasen (ettersom kraftverket bygges ut) er det ikke gjort noen eksplisitt beregning på dette.

2.5.2 Produksjonsavgift

Som en del av statsbudsjettet for 2022 vedtok Stortinget å innføre en særavgift på landbasert vindkraftproduksjon og ble først fastsatt til ett øre per produsert kWh³⁹. Som en del av det reviderte lovforslaget, Prop. 2 LS (2023-2024), oppjusteres produksjonsavgiften fra 2 til 2,3 øre per kWh for konsesjonspliktige vindkraftanlegg, og avgiften tilfaller staten. Det er besluttet at inntektene fra avgiften vil bli omfordelt i sin helhet til vertskommunene som en del av statens insentivordning for vindkraftutbygging⁴⁰.

Kommunen har siden 2022 også mottatt statlig produksjonsavgift på vindkraftproduksjon. For produksjonsåret 2023, med en daværende sats på 2 øre per kWh, tilsvarte dette beløpet 20,2 MNOK⁴¹. Med en økning av produksjonsavgiften til 2,3 øre per kWh, oppjusteres budsjetterte inntekter til 24,8 millioner kroner fra og med 2025⁴².

³⁵ (Data for utbygde vindkraftverk i Norge - NVE, u.å.)

³⁶ (NVE, 2022).

³⁷ (Bjerkreim kommune, 2023)

³⁸ (Lovdata, u.å.)

³⁹ (Finansdepartementet, 2023)

⁴⁰ (Finansdepartementet, 2023)

⁴¹ (Norges vassdrags- og energidirektorat, 2024)

⁴² (Bjerkreim kommune, 2023)

Moifjellet vindkraftverk, med en midlere årsproduksjon på 850 GWh iht. eksempelutlegg, vil gi årlige inntjener på henholdsvis 19,6 MNOK med dagens avgiftssats på 2,3 øre per kWh. Det er verdt å merke seg at dette representerer et utfallsrom for anslåtte inntjener og vil justeres når de endelige utbyggingsplanene og mer eksakte produksjonstall er tilgjengelige.

Etableringen av Moifjellet vindkraftverk kan medføre noe redusert energiproduksjon ved nærliggende vindkraftverk som følge av vaketap, med resulterende reduksjon i de kommunale produksjonsavgiftsinntektene. Disse virkningene inngår ikke som en del av denne fagrapporten og er ikke forsøkt kvantifisert. Det er også verdt å merke seg at de samlede kommunale inntektene fra produksjonsavgiften vil nær dobles, isolert sett.

Oppsummering

Tabellen under oppsummerer de direkte virkningene på kommunens økonomi, herunder eiendomsskatt og produksjonsavgift. Kompensasjonstiltak og andre inntjener er her utelatt, ettersom de er innrettet til lokale formål i kommunen eller vertskommunen, og fungerer som en garanti av direkte inntekter fra eiendomsskatt og produksjonsavgift.

Tabell 4 Estimat av direkte årlige kommunale skatteinntekter fra det omsøkte tiltaket

Midlere årsproduksjon	Eiendomsskatt (millioner kroner)	Produksjonsavgift (millioner kroner)	Totale direkte skatteinntekter til kommunen (millioner kroner)	Netto kommunale driftsutgifter 2023 (millioner kroner)	Andel av netto driftskostnader
850 GWh/år	27,3	19,6	46,9	261	18 %

I henhold til kriteriene i tabell 1 anses de økonomiske virkningene på kommuneøkonomien i Bjerkreim å ha en svært stor positiv konsekvens (++++) i driftsfasen. Det er viktig å bemerke at inntekter fra eiendomsskatt vil påløpe i anleggsfasen, men det er ikke gjort noen beregninger av dette. Estimaten som er lagt til grunn for disse vurderingene baserer seg på investeringskostnader og produksjonsdata som er tilgjengelige på nåværende tidspunkt og bør reestimeres ved eventuelle endringer.

Vindkraftprosjekter gir også opphav til indirekte skatteinntekter gjennom tilknyttet lokal næringsaktivitet, men disse effektene anses ofte som begrensede og usikre i tidlig prosjektfase, og er derfor ikke inkludert i de kvantitative vurderingene. En indirekte konsekvens av økte inntekter fra vindkraft for Bjerkreim kommune er en styrket kommuneøkonomi, som gir kommunen større økonomisk handlingsrom. Med stabil og forutsigbar inntekt kan kommunen investere i kvalitetshevende tiltak innen offentlige tjenester, som skoler, helse, og infrastruktur. Dette øker områdets attraktivitet for tilflyttere og derav ny arbeidskraft som søker høy kvalitet på kommunale tjenester⁴³.

⁴³ Innspill fra Bjerkreim næringsforening

2.6 Avbøtende tiltak

Det kan det være formålstjenlig å implementere målrettede, avbøtende tiltak som kompenserer berørte parter, fremme lokal og regional sysselsetting, tilpasse kompetansehevende initiativer, og legge til rette for synergier mellom vindkraftverket og nærliggende næringer.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024 besluttet regjeringen å avsette 0,2 øre/kWh av vindkraftproduksjonen til lokale formål som ivaretar interesser innenfor natur, reindrift og andre aktiviteter som påvirkes direkte av utbyggingen i vertskommuner og nabokommuner⁴⁴.

For Bjerkreim kommune, hvor utbyggingen ikke får negative konsekvenser for reindrift, vil 0,2 øre per kWh gå til natur- og friluftslivsformål. En midlere årsproduksjon på eksempeldesign 850 GWh, vil kunne gi årlige tilskudd på henholdsvis 1,7 MNOK

Tiltakshaver har kommet med et formelt tilbud til Bjerkreim kommune med flere kompenserende tiltak⁴⁵. Tilbudet omfatter opprettelsen av et fond med årlig innskudd tilsvarende 25.000 kroner per installerte MW. Med en installert effekt i størrelsesorden 285 MW, vil det tilsvare rundt 7.1 MNOK som skal innrettes på følgende måte:

- Lokal støtte: 7.500 kr/MW rettes mot lokale foreninger og aktiviteter.
- Åpne søkbare midler: 10.000 kr/MW til lokale tiltak uten søknadsbegrensning.
- Strømstøtte: 7.500 kr/MW som strømstøtte når strømprisen er over 50 øre/kWh og ytterligere 10 000 kr/MW om prisen overstiger 70 øre/kWh, med midler fordelt til lokale husstander.

I samme tilbud garanterer Statkraft forutsigbare inntekter fra vindkraftverket om eiendomsskatten eller produksjonsavgiften reduseres eller fjernes. Hvis produksjonsavgiftssatsen nedjusteres til under dagens sats på to øre/kWh, vil Statkraft dekke differansen mellom produksjonsavgiften og to øre/kWh. Tilsvarende vil Statkraft kompensere for eventuelle bortfall av inntekter fra eiendomsskatt basert på dagens eiendomsskattelov så lenge vindkraftverket er i drift.

Kommunen og bedrifter som etablerer seg i kommunens næringspark (North Sea Energy Park), kan investere opptil 10 prosent av Moifjellet vindkraftverk på kommersielle vilkår, noe som åpner for lokalt eierskap i prosjektet

Statkraft kan dekke nødvendige kostnader for utbedring av offentlig vei og annen infrastruktur som en følge av utbyggingen av tiltaket, med forbehold om at et saklig grunnlag foreligger. Statkraft har tilbudt, i samarbeid med partnere, å støtte opprettelsen av et kunnskapssenter for fornybar energi i Vikeså med en planlagt oppstartsfinansiering på inntil åtte millioner kroner og et årlig bidrag på 500.000 kroner til drift. Utbyggingen og drift av senteret vil frembringe noen årsverk og kan virke positivt på lokal kompetansebygging.

Et pågående samarbeid mellom tiltakshaver og Bjerkreim næringsforening kan legge til rette for å integrere overnevnte og andre tiltak, og tilrettelegger for at lokale interesser blir ivaretatt. For å sikre en kontinuerlig integrering av lokalt næringsliv anbefales det at vindkraftverket, hvis utbygd, overvåker og evaluerer den lokaløkonomiske påvirkningen regelmessig. En dynamisk og tilpasset oppfølging kan gi grunnlag for justering av tiltakene basert på faktiske resultater, noe som styrker prosjektets legitimitet og forankring i lokalsamfunnet.

⁴⁴ (Energidepartementet, 2024)

⁴⁵ (Statkraft, 2024)

2.7 Oppfølgende undersøkelser

Det anbefales å gjøre en mer inngående undersøkelse om virkningene for lokal og regional verdiskapning, samt virkning på kommunens økonomi og eventuelle fordelings effekter mellom Time og Bjerkreim, når de endelige utbyggingsplanene foreligger. Dette er spesielt nærliggende med tanke på pågående plan-og konsesjonsprosess mellom Moifjellet vindkraftverk og planinitiativ 24/41564 Mellomstrand vindkraftverk.

3 Reiseliv

3.1 Metode og datagrunnlag

Det foreligger lite etablert metodikk for konsekvensutredninger av reiseliv⁴⁶. I tråd med NVE sitt utredningsprogram vil utredningen av reiselivet, både lokalt og regionalt, bygge på informasjon fra sammenfallende fagrapporter, blant annet landskap, friluftsliv, kulturminner og naturmangfold.

3.1.1 Definisjon og avgrensning

Denne utredningen følger NVE sin definisjon av reiseliv «Med begrepet reiseliv mener vi her den økonomiske siden ved turisme, som er knyttet til salg av varer og tjenester til folk på reise. Reiselivsnæringen brukes ofte som en samlebetegnelse for fem ulike bransjer: Overnatting, servering, transport, opplevelser og formidling. Bransjen er preget av mange små aktører. Reiselivsbedriftene har til felles at de på ulike måter leverer tjenester til turister.»⁴⁷

3.2 Datagrunnlag

Utredningen er basert på foreliggende informasjon som i hovedsak er hentet fra kildene i tabellen under. Konsulterte interessenter i kildeoversikten representerer de interessentene som har ønsket å gi innspill til utredningen, og ikke den fullstendige listen over interessenter som har blitt kontaktet.

Tabell 5 Oversikt over datakilder reiseliv

#	Kilde	Datatype
1	Bjerkreim kommune	Kommunen sine hjemmesider, Destinasjon Bjerkreim og intervju med kommunens kulturkontor v/ Annette Olden Nedrebø
2	www.ssb.no	Diverse nøkkeltall om lokale fritidsboliger, sysselsetting og bedrifter
3	NHO reiseliv og Menon Economics	Statistikk for lokal og regional verdiskapning og sysselsetting

⁴⁶ (Øystein Aas et al., 2006)

⁴⁷ (Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022)

#	Kilde	Datatype
4	Asplan Viak og Innovasjon Norge	Statistikk for lokal og regional verdiskapning og sysselsetting
5	Norges vassdrags-og energidirektorat	Informasjon om reiseliv og vindkraft
6	Litteraturstudie	Tourism and onshore wind turbines- literature review. Edita Tverijonaite & Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2023 Samfunnsmessige virkninger av vindkraftverk. En etterprøving av fire vindkraftverk. Norconsult & Agenda Kaupang, 2016.

3.3 Verdikriterier

Kriterier for verdsetting av reiseliv

Verdien av reiselivet i området vurderes etter kriteriene vist i Tabell 6, som skiller mellom nasjonal, regional og lokal betydning basert på reiselivsproduktenes attraktivitet og tilstedeværelse av besøkende.

Tabell 6 Verdikriterier for temaet reiseliv

Verdi	Kriterier
Stor/svært stor	Flere og ulike næringsaktører. Mange markeder og segmenter til stede, både nasjonale og utenlandske besøkende. Attraksjoner og næringsaktører av nasjonal betydning. Næring av stor betydning for kommunene i området. Området er vesentlig for ivaretaking av det norske reiselivsproduktet og nasjonalt viktige reiselivsdestinasjoner hvor landskapet og/eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen.
Middels	Signifikant næring med flere bedrifter. Varierte markeder med ulike attraksjoner. Hovedsakelig hjemmemarkedet. Område er vesentlige for ivaretaking av det regionale eller lokale reiselivsproduktet, og regionalt og lokalt viktige reiselivsdestinasjoner hvor landskapet eller naturen er en vesentlig del av attraksjonen.
Noe	Lite utviklet næring med enkeltbedrifter som kan ha en viss lokal betydning. Få gjester. Hovedsakelig regionale markeder. Andre reiselivsdestinasjoner der landskap eller natur er en vesentlig del av attraksjonen.
Uten betydning	Ingen reiselivsnæring og ingen turister.

3.4 Kriterier for å vurdere påvirkning og konsekvens

Der det er faglige forutsetninger for å kvantifisere forventede virkninger har Tabell 7 tjent som veiledende i vurderingene. Vurdering av virkninger er, der det er faglig belegg for det, gjort på kvalitativt grunnlag etter konsulentens skjønn.

Tabell 7. Påvirkningskriterier for tema reiseliv.

Virkning	Kriterier
----------	-----------

Ødelagt/sterkt forringet	Tiltaket vil i stor grad redusere mulighetene for vekst og utvikling innen næringen.
Forringet	Skadevirkningene er merkbare og betydelige, men først og fremst for deler av området eller en gren av næringen, mens andre i mindre grad påvirkes negativt.
Noe forringet	Tiltaket vil ha mindre, oftest lokale og avgrensede skadevirkninger for næringen.
Ubetydelig endring	Tiltaket har ingen/ubetydelige virkninger på dagens eller fremtidig aktivitet.
Noe forbedret	Tiltaket vil ha små positive virkninger for dagens eller framtidig aktivitet i området.
Vesentlig forbedret	Tiltaket vil ha middels positive virkninger for dagens eller framtidig aktiviteter i området.
Sterkt forbedret	Tiltaket vil ha store positive virkninger for dagens eller framtidig aktivitet i området.

3.5 Områdebeskrivelse og verdivurdering

3.5.1 Reiselivsaktører og attraksjoner

Regionalt reiseliv

Reiselivet i Rogaland fylke er preget av varierte attraksjoner som trekker både nasjonale og internasjonale besøkende. Blant de mest populære attraksjonene er det ikoniske fjordlandskapet, særlig Lysefjorden med Preikestolen og Kjerag, som er blant Norges mest besøkte naturseverdigheter. Stavanger tiltrekker seg også mange besøkende med sitt rike kulturliv og historiske betydning. Kulturhistoriske steder som Avaldsnes og Hafrsfjord formidler Rogalands vikinghistorie og fremheves som nasjonale kulturarvsteder, mens fornøyelsesparken Kongeparken i Gjesdal utvider tilbudet til familier og barn.

Rogaland fylkeskommune er i ferd med å utvikle en ny reiselivsstrategi som skal vedtas i 2024, med fokus på bærekraftig utvikling og utnyttelse av lokale ressurser for å styrke Rogaland som helårsdestinasjon. Fylkeskommunen legger vekt på samarbeid mellom kommuner og næringslivet for å støtte gründere i sektoren og tilpasse seg de nye behovene som oppsto etter pandemien. Reiselivsnæringen regionalt markedsfører på flere plattformer, blant annet Region Stavanger og reiselivssatsing «Edge og Norway»⁴⁸. Denne markedsføringen omfatter også kommunene i planområdet, herunder Bjerkreim og Time kommune.

Lokalt reiseliv

Bjerkreim har en liten reiselivsnæring som fokuserer i hovedsak på naturopplevelser, inkludert friluftsliv i det varierte landskapet som byr på turmuligheter med merkede stier, fiske og rekreasjonsområder. Ørdsdalsvatnet, Gloppedalsura, Stavtjørn og Bjerkreimselva er flagget som spesielt viktige området av

⁴⁸ (Stavanger-regionen - Fjord Norway, u.å.)

kommunen⁴⁹ Det finnes noen aktører som tilbyr overnatting, aktiviteter og matservering, men for mange av disse er turisme en tilleggsnæring. Kommunen støtter opp om lokal reiselivsnæringen gjennom Destinasjon Bjerkreim, som fungerer som et markedsføringsverktøy for lokale bedrifter for å trekke flere besøkende. Bjerkreim kommune betaler medlemsavgiften for aktører som vil markedsføre seg gjennom denne portalen⁵⁰. På Destinasjon Bjerkreim sine sider er det en oversikt over reiselivstilbudet i Bjerkreim kommune, inkludert gåturer, badeplasser, aktiviteter, overnatting, lokalmat og teltplasser. Store deler av dette tilbudet har blitt sammenfattet i Tabell 8. Det er opprettet en deltidsstilling for å drive Destinasjon Bjerkreim, samt en samarbeidsgruppe i kommunen som jobber med utvikling. Dette er den største reiselivssatsingen kommunen har gjennomført⁵¹, med særlig fokus på naturen og friluftsliv som attraksjonsverdi. Det finnes kulturmiljø av regional interesse i Bjerkreim kommune, herunder Åsentunet, Hovland og Gudlen, Gloppedalsura og Kvitlen-Brattebø. Flere lokaliteter i Bjerkreim kommune inngår også i Magma UNESCO Global Geopark, som er et område fordelt på fem kommuner med en geologi som er av internasjonal betydning⁵². Bjerkreim kommune er, sammen med de andre kommuner i Dalane og Rogaland fylkeskommune, aksjonærer i Magma Geopark, og arbeider med å utvikle nye turistprodukter og det tilbudet til lokalbefolkningen⁵³. Det henvises til fagrapportene om kulturminner og kulturmiljø og friluftsliv for videre beskrivelser.

Tabell 8 Oversikt over flere aktører og attraksjoner i Bjerkreim⁵⁴

Aktør/Attraksjon	Beskrivelse
Friluftaktiviteter	Bjerkreim tilbyr flere friluftaktivitet: <ul style="list-style-type: none"> - Fjellturer - Klatring - Kanopadling - Elvepadling i Bjerkreimsvassdraget - Stand-up padling på Stavtjørn - Vikeså Frisbeegolfbane - Rulleskiløype på Vikeså stadion - Alpinanlegget ved Stavtjørn - Fiske i Bjerkreimselva, viktig lakseelv - Via Ferrata i Gloppedasura - Båttur med M/K Ørsdal på Ørsdalsvannet
Magma UNESCO Global Geopark	Lokaliteter i Bjerkreim som inngår i Magma Geopark. <ul style="list-style-type: none"> - Vinjakula - Gloppedalsura - Storrsheia - Solbjørgnipa - Odlanshølen

⁴⁹ (Anette Olden Nedrebø, pers.medd).

⁵⁰ (Anette Olden Nedrebø, pers.medd).

⁵¹ (Anette Olden Nedrebø, 2019)

⁵² («Hva er en UNESCO Geopark?», u.å.)

⁵³ (Nedrebø, 2019)

⁵⁴ (

	<ul style="list-style-type: none">- Ørsdalen og Gudlen- Austdalen
Bjerkreim Kirke	En historisk kirke fra 1835 som er kjent for sin arkitektur og som et kulturminne
Lokal matprodusenter	Lokale produsenter som tilbyr gårdsbesøk, matopplevelser og produkter fra gårdene i Bjerkreim, med fokus på kortreist mat: <ul style="list-style-type: none">- Nyyyt på Røysland gård- Bageriet Byrkjedalstunet- Fladene Gard- Myksvoll Mikrobrenneri
Vikeså turistkontor	Turistinformasjon ved Vikeså veiservice ved E39.
FN-Parken på Vikeså	Minnesmerke over soldatene fra Rogaland som falt under tjenestegjøring for FN
Trygve Bjerkreim-museet	Privateid museum om Trygve Bjerkreim, en av Norges store salmediktere
Kløgetvedttunet	Museum om lokal bondekultur fra 1800-tallet og frem til 1960
Ørsdalen Gruver	Guidet tur i nedlagte Ørsdalen Gruve fra 2.verdenskrig
Ranch Lauperrak	Ranch og gårdsbruk som tilbyr turer
Veen Gardscamping og Stavtjørn camping	Overnatting på campingplass
Byrkjedalstunet hotell	Overnatting og aktiviteter
Lunden Hytter	Hytteutleie
Hustoft Hytteutleie	Hytteutleie

Fritidsboliger

I 2024 er det registrert 860 fritidsboliger i Bjerkreim kommune. Dette omfatter hytter, sommerhus og andre fritidsbygg⁵⁵. Antall fritidsboliger har økt fra 749 i 2014, noe som indikerer en noe økende popularitet som hyttekommune, med korte avstander til Stavanger, Jæren og Egersund. Bjerkreim tilbyr hytteeiendommer fra lavland til fjellhytter, primært lokalisert rundt Stavtjørn og Hytland-Lauperak⁵⁶.

Bjerkreim kommune har innført en eiendomsskattesats på 2,5 promille for fritidsboliger, som bidrar til kommunens inntekter⁵⁷. Ifølge kommunens planstrategi er fritidsbebyggelse en viktig del av næringslivet i kommunen, og det er avsatt flere områder til dette formålet i kommuneplanen, med formål om å fortette eksisterende hyttefelt⁵⁸. Planstrategien påpeker at det er utfordrende å både tilrettelegge for utbygging av reiselivsnett og hyttefelt for å øke den lokale reiselivsnæringen samtidig som natur- og friluftsområder skal ivaretas.

⁵⁵ (Statistisk sentralbyrå, 2024)

⁵⁶ (Bjerkreim kommune, u.å.)

⁵⁷ (Bjerkreim kommune, 2023)

⁵⁸ (Bjerkreim kommune, u.å.)

Generelt sett vil bruken av fritidsboliger også bringe indirekte inntekter for den lokale handelsnæringen, kulturarrangører, serveringssteder, tilbydere av håndverker- og vedlikeholdstjenester m.fl. Disse ringvirkningen av hytteturismen er ikke forsøkt tallfestet.

3.5.2 Reiselivets økonomiske betydning

I det følgende presenteres en del statistikk for å vise betydningen av reiselivet for verdiskaping og kommuneøkonomi. Det norske reiselivets totale verdiskaping i 2022 er beregnet til 89 milliarder kroner, som er sammenlignbar med nivået før COVID-19 pandemien og noe opp fra 87,3 milliarder kroner i 2021⁵⁹. Det er grunn til å anta at statistikken ikke fanger opp den fulle verdien av reiselivet på lokalt nivå, spesielt som en tilleggsnæring for lokale aktører. Reiselivsnæringen kan som tidligere nevnt deles inn i fem delnæringer: Overnattingsvirksomhet, serveringsvirksomhet, transport, formidling, og kultur og underholdning. Basert på verdiskaping var transport og serveringsvirksomhet de to største bransjene mellom 2016 og 2021⁶⁰.

Tabell 9 Verdiskaping (i 1000 NOK, løpende priser) innenfor reiselivet i Norge i 2021⁶¹

Bransje	Verdiskaping i 2021 (i 1000 NOK)
Overnattingsvirksomhet	12 631 715
Serveringsvirksomhet	34 272 733
Transport	30 597 713
Formidling	1 956 341
Kultur og underholdning	7 845 236
Sum	87 303 738

Sammenlignet med andre fylker hadde Rogaland den fjerde største verdiskapingen i 2021, se Tabell 2-7.⁶²

Tabell 10 Oversikt over verdiskaping (i 1000 NOK, løpende priser) per fylke i 2021⁶³

Fylke	Verdiskaping i 2021 (i 1000 NOK)
Agder	4 227 337
Innlandet	4 161 102
Møre og Romsdal	3 006 479
Nordland	5 254 678
Oslo	19 569 595

⁵⁹ (Visit Norway, 2024).

⁶⁰ (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022)

⁶¹ (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022)

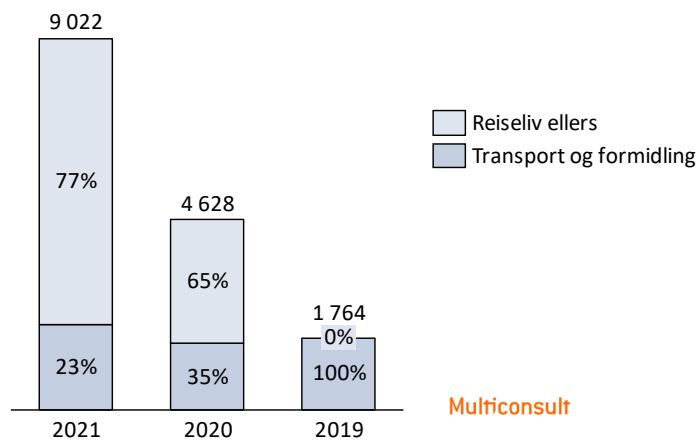
⁶² (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022).

⁶³ (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022).

Rogaland	8 193 628
Troms og Finnmark	4 786 686
Trøndelag	7 182 145
Vestfold og Telemark	3 948 245
Vestland	10 858 152
Viken	15 786 527
Svalbard	315 499
Sum	87 290 075

Nedenfor følger en oversikt over reiselivets verdiskapning i Bjerkreim kommune. Oversikten viser vekst i perioden 2019 til 2021. Likevel var Bjerkreim den kommunen med nest laveste verdiskapning i fylke i samme periode⁶⁴. Som tidligere nevnt er reiselivsnæringen i influensområdet sammensatt av et fåtall store aktører og flere mindre enkeltpersonsforetak som har reiselivsvirksomhet som en tilleggsaktivitet. Siden disse enkeltpersonforetakene gjerne er registrert under en annen NACE-kode som ikke kan relateres til de fem delnæringene innen reiseliv, faller de derfor utenfor denne statistikken.

Figur 8 Oversikt over verdiskapning (i 1000 NOK, løpende priser) i Bjerkreim kommune i fra 2019-2021 fordelt på kategoriene reiseliv ellers og transport og formidling⁶⁵.

Verken tallene per fylke eller kommune tar hensyn til folketall, og sier ikke noe om det relative bidraget fra reiselivet til total verdiskapning. Statistikk over totale skatteinntekter fra reiselivet i 2022 viser at Bjerkreim hadde skatteinntekt i underkant av 236 000 NOK i 2022⁶⁶. Verdiskapning og skatteinntektene fra reiselivsnæringen i Bjerkreim er betraktelig lavere sammenlignet med omkringliggende kommuner som Sirdal, Time, Hå, Gjesdal og Egersund.

⁶⁴ (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022).

⁶⁵ (Asplan Viak for Innovasjon Norge, 2022).

⁶⁶ (NHO Reiseliv; Menon Economics, 2024)

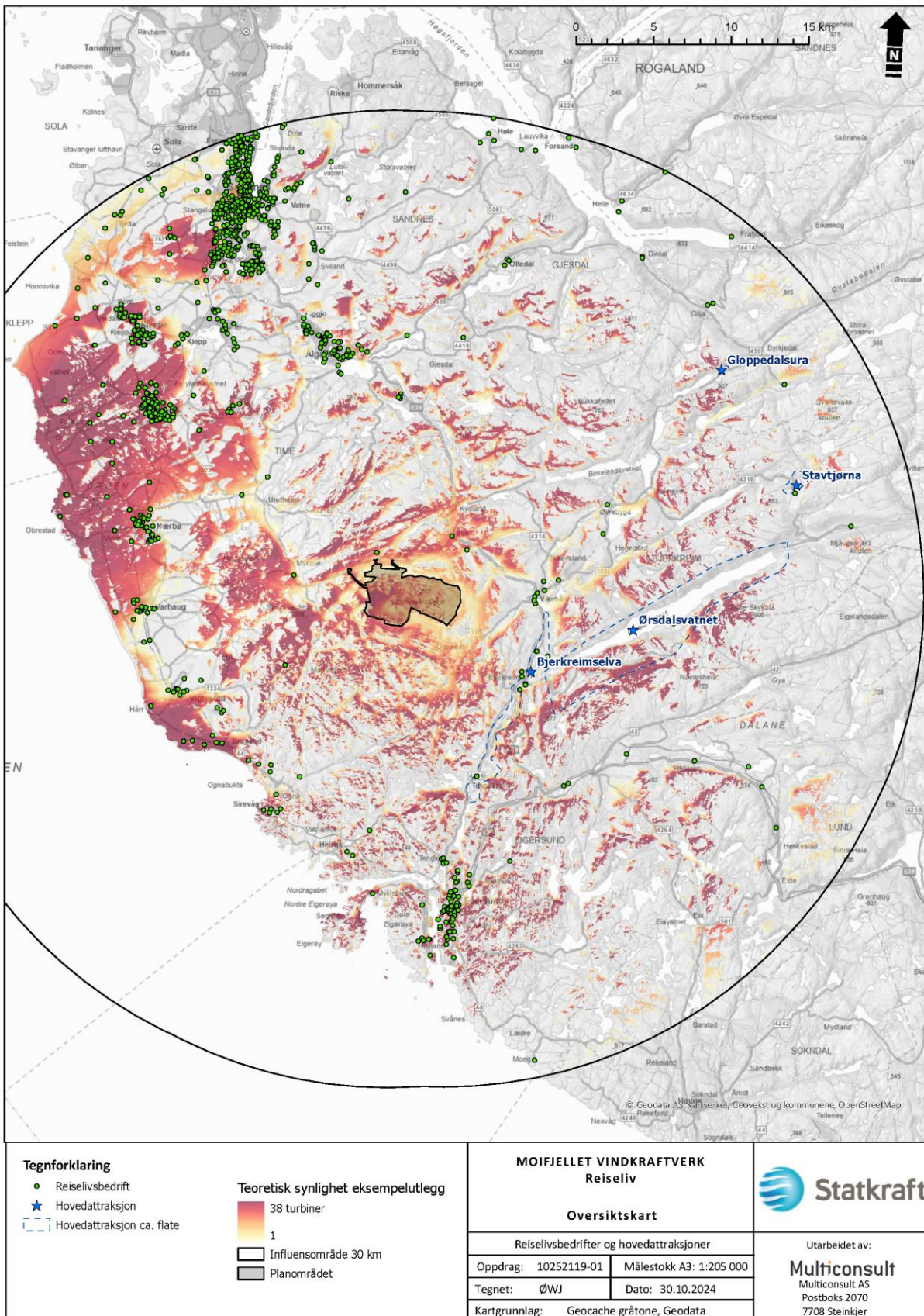
I 2022 var det anslått 37 sysselsatte i reiselivsnæringen i Bjerkreim, ifølge NHO reiselivsstatistikken⁶⁷. Det kan være flere som jobbet med reiseliv enn det registrerte tallet, ettersom enkelte aktører driver reiselivsvirksomhet som en tilleggsaktivitet. Dette gir likevel en indikasjon på reiselivet økonomiske betydning lokalt og regionalt. Utover dette foreligger det på nærværende tidspunkt ingen inngående oversikt over antall turister og omsetning hos de lokale reiselivsaktørene i Bjerkreim kommune⁶⁸.

Multiconsult har kartlagt reiselivsaktører innenfor et radius på 30 kilometer fra planområdet, se Figur 9. Reiselivsaktørene har blitt kartlagt ved hjelp av næringskoder innen de overnevnte fem delnæringene: Transport, overnattingsvirksomhet, serveringsvirksomhet, formidling og kultur og underholdning. Denne kategoriseringen av delnæringer i reiselivssektoren er også i tråd med NVE sin definisjon presentert innledningsvis. Det er enkelte aktører som kan ha blitt utelatt av kartleggingen dersom de bedriver reiselivsvirksomhet som en tilleggsnæring. Bedriften kan da være registrert under en annen næringskode.

De kartlagte aktørene er kartfestet, sammen med de fire reiselivsfyrtårnene (Gloppedalsura, Stavtjørn, Bjerkreimselva og Ørsdalsvatnet) i Bjerkreim kommune. Som det fremgår av kartet nedenfor er flere aktører sentrert rundt Sandnes, Egersund, Bryne, Klepp og Nærbø. Dette samsvarer med tidligere funn, om nabokommunens skatteinngang fra reiselivet. Det er imidlertid svært få aktører nær planområdet. Nedenfor er det teoretiske synlighetskartet basert på 38 turbiner og et hypotetisk synlighetskart.

⁶⁷ (NHO Reiseliv; Menon Economics, 2024)

⁶⁸ (Anette Olden Nedrebø, pers.medd).

Figur 9 Kart over kartfestede reiselivsaktører og viktige lokale attraksjoner innen deler av det regionale influensområde, i tråd med teoretisk synlighetskart for 38 turbiner

3.5.3 Verdivurdering

Lokalt reiseliv

Bjerkreim tiltrekker seg primært lokale og/eller regionale besøkende og hytteturisme. Turismen er stort sett begrenset til friluftaktivitet og reiselivsnæringen bidrar i liten grad til verdiskapning og skatteinngang lokalt sammenlignet med andre lokale næringer og større reiselivsdestinasjoner. Flere lokaliteter i kommunen inngår i Magma Geopark Unesco verdensarv. Opprettelsen av Destinasjon Bjerkreim for å konsolidere markedsføringen reiselivsaktørene vitner om en satsing på reiselivet fra kommunen sin side. Samlet sett vurderes Bjerkreim å ha svært begrenset kommersiell turisme, og reiselivets bidrag til den lokale økonomien og sysselsettingen er beskjedent. Reiselivet i Bjerkreim kommune vurderes likevel å ha *noe verdi* med referanse til Tabell 6.

Regionalt reiseliv

Rogaland fylke har stor verdi som reiselivsdestinasjon med betydelige natur- og kulturbaserte attraksjoner, inkludert nasjonalt anerkjente reisemål som Preikestolen og Lysefjorden. Fylket tiltrekker både nasjonale og internasjonale besøkende og har et bredt spekter av næringsaktører, som bidrar til lokal sysselsetting og økonomisk vekst. Rogalands natur- og kulturlandskap er vesentlige for å ivareta Norges reiselivsprofil og tiltrekker seg et bredt spekter av turister, noe som forsterker regionens betydning i norsk reiseliv. Rogaland har høy verdiskapning og mange sysselsatte fra reiselivsnæringen. Reiselivet i Rogaland vurderes her å ha *stor verdi* jamført Tabell 6.

3.6 Påvirkning og konsekvens

3.6.1 0-alternativet

0-alternativet utgjør referansealternativet og representerer forventet utvikling av reiselivet dersom tiltaket ikke gjennomføres. Dette forstås i praksis som at Moifjellet vindkraftverk i Bjerkreim kommune ikke bygges.

Utviklingen av det regionale og lokale reiselivet påvirkes i stor grad av svingninger i den nasjonale og globale økonomien, som har direkte innvirkning på folks privatøkonomi og dermed deres reisevaner, både i forbindelse med fritids- og forretningsreiser. Økonomiske svingninger, som inflasjon, valutakursendringer og generell økonomisk usikkerhet kan dempe etterspørselen etter reiser, mens perioder med økonomisk vekst kan føre til økt aktivitet i sektoren. Uforutsette hendelser, som koronapandemien, har også vist hvor sårbar reiselivssektoren er for slike etterspørselssjokk.

Før pandemien opplevde norsk reiseliv en periode med sterk vekst, spesielt i utenlandsmarkedet, der interessen for naturbaserte opplevelser og lokalprodusert mat og drikke i Norge var stigende⁶⁹. Under pandemien falt utenlandsmarkedet bort, men reiselivsbedrifter klarte å kompensere noe for bortfallet av internasjonale besøkende grunnet flere nordmenn ferierte i eget land. Økt betalingsvilje fra norske gjester, tilpasningsevne blant aktørene og nasjonale støttetiltak bidro til en lavere omsetningsnedgang enn først antatt.

⁶⁹ (Erik Jakobsen et al., 2021)

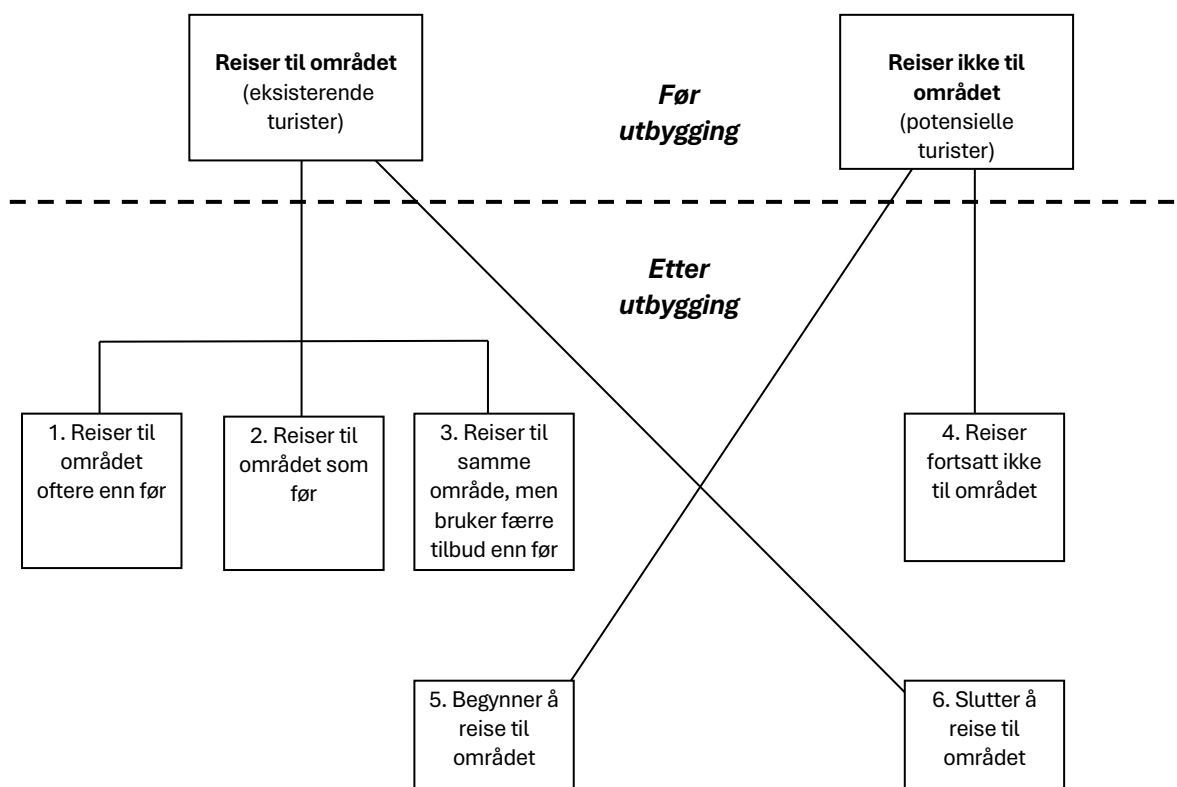
Menon Economics prognoserer at den norske reiselivssektoren vil nærme seg aktivitetsnivået fra før pandemien i løpet av 2025⁷⁰. Dette signaliserer en gradvis normalisering og en stabilisering av etterspørselen etter reiselivstjenester, noe som er avgjørende for bransjens økonomiske bærekraft. Reiselivsaktører, både lokalt og nasjonalt, vil dermed kunne se en bedring i inntektsgrunnlaget i takt med en generell økonomisk gjenoppheving og en økende etterspørsel etter reise- og opplevelsestilbud.

Utover pågående planinitiativ med referanse 24/41564 er det ingen kjente vedtatte planer som vil ha betydelige konsekvenser for det lokale eller regionale reiselivet fremover.

Konsekvensen av 0-alternativet er per definisjon ubetydelig (0).

3.6.2 Vurdering av tiltakets påvirkning på lokalt og regionalt reiseliv

Konsekvensene på reiselivsnæringen, spesielt den naturbaserte delen av næringen, er nært forbundet med sosial aksept for vindkraft, landskapsinntrykk og opplevelsesverdi⁷¹. Det er en betydelig grad av usikkerhet knyttet til hvordan reiselivet vil reagere på vindkraftutbygging, særlig i områder hvor naturen er en viktig del av reiselivsopplevelsen. Konsekvensene av vindkraft kan være både direkte, som en nedgang i antall besøkende, og indirekte, som et redusert økonomisk potensial for reiselivsaktørene i området. Først når bruksmønstrene har stabilisert seg, vil de virkelige effektene bli tydeligere, inkludert eventuelle økonomiske konsekvenser for reiselivsnæringen. En slik tankegang følger samme modell som brukes for å vurdere virkning av inngrep på friluftslivet (se DN-Håndbok 18-2001). Modellen justeres imidlertid ut fra at dette dreier seg om næringsvirksomhet, og negative virkninger derfor først oppstår når næringsaktørene får mindre inntekter fra besøkende.

⁷⁰ (Erik Jakobsen et al., 2021)

⁷¹ (Edita Tverijonaite & Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2023)

Figur 10 Konseptualisering av mulige sammenheng mellom etablering av vindkraft og virkning på reiselivet i området.

Moifjellet vindkraftverks innvirkning på lokalt og regionalt reiseliv vil sannsynligvis være kompleks og flerdimensjonal, med både potensielle fordeler og ulemper, sett i lys av eksisterende forskning. Studier viser at turister generelt har lavere aksept for vindkraftverk sammenlignet med andre typer fornybar energi, noe som hovedsakelig skyldes de visuelle endringene og vindkraftverkets potensielle innvirkning på landskapets karakter⁷². Det er verdt å merke seg at turister og reiselivsaktører ofte viser sterkere motstand mot foreslåtte prosjekter enn mot de som allerede er etablert, noe som kan knyttes til en status quo-bias, der eksisterende tilstander foretrekkes fremfor endringer⁷³.

NVE sin litteraturgjennomgang viser til at det i enkelte tilfeller er mulig å integrere vindkraftverk i reiselivet uten betydelige negative konsekvenser, spesielt når utbyggingen inngår i en bredere, helhetlig utviklingsstrategi⁷⁴. En etterprøvningsstudie av vindkraftverkene i Smøla, Hitra, Midtjellet og Ytre Vikna viser at de lokale overnattingsbedrifter nær tiltaket har opplevd en ubetydelig eller positiv økonomisk virkning. Dette divergerer fra de antatt negative konsekvensene for reiselivet i konsekvensutredningene av hvert tiltak, hvor påvirkning på friluftslivet var vektet høyt⁷⁵. Studien viser også at turistenes individuelle oppfatninger av vindkraftverk og fokus på omgivelsene kan ha avgjørende betydning for hvordan vindkraft oppleves. Dette kan variere mellom norske og utenlandske turister. Reiselivsaktiviteter som fokuserer på natur- og landskapsopplevelser kan være mer sårbare for slike inngrep⁷⁶.

Selv om forskningen tyder på at vindkraftverk generelt har liten innvirkning på turistenes valg av reisemål, kan selv en liten nedgang i turistbesøk føre til betydelige økonomiske tap lokalt⁷⁷. Dette kan indikere at det er behov for nøye overvåking og dialog med reiselivsinteressenter i regionen, for å minimere negative effekter og maksimere potensielle fordeler. NVE understreker behovet for flere og mer omfattende undersøkelser for å få en bedre forståelse av hvilke deler av reiselivsnæringen som kan bli påvirket negativt av vindkraftutbygging. Særlig er det behov for å undersøke hvordan samlokalisering av flere vindkraftverk kan påvirke reiselivsdestinasjoner både på lokalt nivå og med hensyn til Norges omdømme i markeder hvor naturkvaliteter som uberørt landskap og unike naturoplevelser er høyt verdsatt.

Rogaland fylkeskommune har som mål å benytte vannkraftverk regionens reiselivsbedrifter under prosjektet «Kraftturisme. Opplevelser i det vestnorske kraftlandskapet»⁷⁸. Kraftturisme i Norge er hovedsakelig forbundet med vannkraft. En studie fra viser at vindkraftverk har en større mulighet til å bli turistattraksjoner i landskap allerede preget av industriell aktivitet, spesielt i områder med lavt eller ingen kulturell eller naturmessig verdi (Silva & Delicado, 2017). Selv om Bjerkreim kommune og nærliggende områder har flere vindkraftverk i drift i dag, har landskapet høy naturmessig verdi. Statkraft har som tidligere nevnt foreslått et «opplevelsessenter» i sitt tilbud til kommunen, men det er svært lite sannsynlig at dette vil tiltrekke seg flere tilreisende om så en nisje av teknologiinteresserte besøkende.

⁷² (Sæþórsdóttir et al., 2018; Frantál & Kunc, 2011)

⁷³ (Samuelson & Zeckhauser, 1988).

⁷⁴ (Norges vassdrags- og energidirektorat, 2022)

⁷⁵ (Riise, E. et al., 2016)

⁷⁶ (Riise, E. et al., 2016)

⁷⁷ (Broekel & Alfken, 2015; Riddington et al., 2010, Frantál & Kunc, 2011; Warren & McFadyen, 2010).

⁷⁸ (Jenssen, 2021)

Per i dag foreligger det ikke en mer detaljert oversikt over turiststrømmen og omsetningen til de lokale reiselivsaktørene i Bjerkreim kommune⁷⁹ enn hva som er presentert under avsnitt 3.5.2. Derfor er det svært vanskelig å kvantifisere eventuelle økonomiske virkninger tiltaket måtte ha på reiselivet i Bjerkreim kommune.

I vurderinger av vindkraftutbyggingens påvirkning på reiselivet i Rogaland er det verdt å bemerke at regionen har flere vindkraftverk, inkludert prosjekter i Bjerkreim kommune, som allerede har bidratt til en kumulativ visuell påvirkning. Dette ble framhevet i forbindelse med nasjonale ramme for vindkraft i 2019, hvor den samlede belastningen på Rogaland fylke ble ansett som høy, særlig på grunn av sårbare natur- og turistområder som Preikestolen og Lysefjorden, som har stor betydning for turismen i regionen⁸⁰.

I Rogaland sin fylkesdelplanen for vindkraft anno 2007 ble Moifjellet klassifisert som et "nei-område" på grunn av betydelige konflikter med nasjonale miljømål, ifølge vurderinger fra Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren. Fylkesdelplanen vurderte likevel reiselivet til å ha liten til ingen konfliktgrad ved Moifjellet-området⁸¹. Dette viser en tydelig avveining mellom vindkraftens utbyggingsbehov og hensynet til natur- og turismeverdier i regionen. Det er dog viktig å presisere at kunnskapsgrunlaget har endret seg siden fylkesdelplanen ble publisert i 2007.

Anleggsfasen

Anleggsarbeidet vil føre til midlertidige forstyrrelser i form av støy, trafikk og landskapsinngrep, som kan ha en svekkende effekt på friluftslivet og naturbaserte reiselivsaktiviteter. Her henvises det videre til tema friluftsliv for en mer detaljer vurdering av tiltakets konsekvens på friluftsliv. Den faktiske innvirkningen på omsetning og turistbesøk kan imidlertid variere avhengig av lokale tilpasninger og turistgruppens aksept for slike inngrep.

I henhold til NVE sin definisjon av reiseliv ses her på den næringsmessige betydningen av å selge varer og tjenester til folk på reise og turisme. Under anleggsfasen vil overnatting- og serveringsvirksomheter kunne oppleve økt aktivitet. Norconsult og Agenda Kaupangs studie viser at kun et fåtall bedrifter opplevde merkbar økning i omsetning som følge av vindkraftutbyggingene. Det gjaldt først og fremst hoteller med stor overnattingskapasitet med mulighet til å ta imot anleggsarbeidere i forbindelse med utbyggingen. Denne effekten vil sannsynligvis begrenses grunnet lav overnattingskapasitet i Bjerkreim kommune, men det er ventet at nabokommunene kan absorbere noe av etterspørselen. Virkningen på reiselivet i Bjerkreim kommune vurderes dermed å ha *liten negativ konsekvens (-)* i anleggsfasen.

Driftsfasen

Etter ferdigstillelse vil de visuelle endringene bli en fast del av landskapet, noe som kan påvirke turistenes opplevelse av områdets naturverdier. Vindkraftverk kan redusere tiltrekningskraften for turister som søker uberørte landskap, noe som kan ha langsiktig negativ effekt på reiselivsaktører i området, særlig for virksomheter avhengige av naturopplevelser. Selv om ingen turistaktører er i umiddelbar nærhet fra vindkraftverkets planområde, vil de visuelle og lydmessige endringene påvirke landskapsopplevelsen med tur til Urdalsnipa og i nærliggende områder. Bjerkreim kommune har gjennomført betydelige

⁷⁹ (Anette Olden Nedrebø, pers.medd).

⁸⁰ (Preikestol-turisme stopper vindmøller, 2019).

⁸¹ (Rogaland fylkeskommune, 2007)

reiselivssatsinger til tross for eksisterende vindkraftverk, noe som kan indikere en viss grad av robusthet i reiselivsnæringen, selv i områder med industriell aktivitet som vindkraft. Vindkraftverkene har vært en del av landskapet i flere år, og turister som besøker området er allerede vant til at slike inngrep finnes i landskapet. Basert på erfaringer fra eksisterende vindkraftverk, dvs. oppfølgende undersøkelser knyttet til vindkraft og reiseliv⁸², er det lite som tilsier at utbyggingen vil medføre direkte tap av arbeidsplasser innenfor reiselivsnæringen.

De største hytteområdene i kommunen ligger et stykke fra planområdet og kan ha begrenset visuell eksponering, ifølge Figur 9. Det er likevel en viss risiko for at utleie og salg av fritidsboliger og hyttetomter kan påvirkes negativt av prosjektet. Dette kan gi utslag i redusert etterspørsel og potensielt lavere inntekter for reiselivs- og servicenæringene som avhenger av fritidsboligmarkedet og tilstrømming av besøkende til naturområdene.

Samlet sett vurderes tiltakets å ha en noe forringet (-) konsekvens for reiselivet i Bjerkreim, der størst risiko ligger i redusert opplevelsesverdi for turister og derav mulig inntektssvikt for aktører som baserer seg på naturbaserte opplevelser. Det bemerkes at reiselivets verdiskapning lokalt er svært begrenset.

De viktigste reiselivslokalitetene i Rogaland ligger langt fra planområdet og vil dermed i liten grad påvirkes av tiltaket, noe som ytterligere styrker regionens muligheter til å opprettholde en attraktiv reiselivsprofil. Det er derfor ikke ventet at tiltaket vil få særlige konsekvenser for det regionale reiselivet hverken i anleggs- eller driftsfasen. Vurderes følgelig til å være ubetydelig (0). Konsekvensene for reiselivet kan først måles når næringen opplever økonomiske tap, enten gjennom færre turister eller lavere betalingsvilje. Dersom slike tap oppstår, er det imidlertid ikke nødvendigvis tiltaket i seg selv som er årsaken. Tapene kan også skyldes andre faktorer, som for eksempel ettervirkninger av pandemien eller endringer i norsk og global økonomi.

Avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak som omfatter reiseliv er nært knyttet til både natur- og kulturlandskap. Derfor kan foreslåtte avbøtende tiltak for landskap, kulturmiljø, naturmangfold og friluftsliv ha en positiv innvirkning på reiselivet. Det er også viktig å vurdere hvordan lokale reiselivsbedrifter har og eventuelt kan tilpasse seg eksisterende og fremtidig vindkraftutbygging, og hvilke alternativer som finnes for å møte eventuelle tap i turistbesøk. Statkraft har, som tidligere nevnt, tilbudt Bjerkreim kommune et fond som har potensialet for økonomisk støtte til det lokale reiselivet. Videre er tett dialog med berørte reiselivsaktører, for å konkretisere eventuelle avbøtende tiltak, formålstjenlig.

Oppfølgende undersøkelser

Oppfølgende undersøkelser kan være nødvendig for å forstå de langsiktige effektene på reiselivet, særlig hvordan samlokaliseringen av flere vindkraftprosjekter kan påvirke helheten i reiselivsutviklingen lokalt og regionalt.

⁸² (Riise, E. et al., 2016)

4 Samlet vurdering

Samlet sett antas virkningene på lokalt næringsliv å være *middels positiv (++)* for kommunen, mens de regionale virkningene antas å være *ubetydelige (0)*.

Tabell 11 Oppsummering av konsekvenser for lokal og regional sysselsetting, kommuneøkonomi og reiseliv

Næringsliv og sysselsetting	Anleggsfasen	Driftsfasen
Bjerkreim kommune	Middels positiv (++)	Positiv (+)
Rogaland fylke	Positiv (+)	Ubetydlig (0)
Kommuneøkonomi		
Bjerkreim kommune	Ubetydelig	Svært stor positiv (++++)
Reiseliv		
Bjerkreim kommune	Noe negativ (-)	Noe negativ (-)
Rogaland fylke	Ubetydelig (0)	Ubetydelig (0)

5 Referanser

- Aas, Ø., Museth, J., Tangeland, T. (2006). Konsekvensutredning: 420 kV kraftledning Sima-Samnanger. NINA
- Asplan Viak for Innovasjon Norge. (2022). Reiselivets verdiskapning. Innovasjon Norge.
- AS, P. (2022, november 9). Medlemsbedrifter—Opplev Jæren. <https://opplevjaeren.no/medlemmer/Bondelaget>. (u.d.). Hentet fra <https://www.bondelaget.no/rogaland/landbruket-i-rogaland/>
- Bjerkreim kommune. (u.å.). Utkast til Planstrategi for Bjerkreim kommune 2024-2027. https://www.bjerkreim.kommune.no/_f/p1/i502af981-07ff-4974-bc80-266f106758f0/forslag_til_planstrategi_for_bjerkreim_kommune_2024_2027_revidert_345166_1_p_2373518.pdf
- Broekel, T., & Alfken, C. (2015). Gone with the wind? The impact of wind turbines on tourism demand. *Energy Policy*, 86, 506-519. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2015.08.005>
- Bjerkreim kommune. (2023, november 21). Forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027. https://www.bjerkreim.kommune.no/_f/p1/ic946fefc-4723-4b80-957b-f40a02d92fca/handlings-og-okonomiplan-2024-27-formannskapetets-innstilling.pdf
- Data for utbygde vindkraftverk i Norge—NVE. (u.å.). Hentet 8. november 2024, fra <https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft-paa-land/data-for-utbygde-vindkraftverk-i-norge/>
- Destinasjon Bjerkreim (u.å.). <https://destinasjonbjerkreim.no/>
- Edita Tverijonaite & Anna Dóra Sæþórsdóttir. (2023, september). Tourism and onshore wind turbines- literature review. https://www.ramma.is/media/ra5/Wind_tourism_lit_review_2023_final.pdf
- Energidepartementet. (2024, mai 14). Tilskotsordningar til natur, friluftsliv og reindrift i område med vindkraftverk [Pressemelding]. [Regjeringa.no; regjeringen.no.](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/2.tilskotsordningar-til-natur-friluftsliv-og-reindrift-i-omrade-med-vindkraftverk/id3038637/)
- Erik Jakobsen, Endre K. Iversen, Live Nerdrum, & Mathie Rødal. (2021, november 20). Norsk reiseliv før, under og etter pandemien. Menon Economics. <https://www.menon.no/publication/norsk-reiseliv-for-under-og-etter-pandemien/>
- Frantál, B., & Kunc, J. (2011). Wind turbines in tourism landscapes: Czech experience. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 499-519. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.10.007>
- Finansdepartementet. (2023, oktober 6). Prop. 2 LS (2023–2024) [Proposisjon]. [Regjeringen.no; regjeringen.no.](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-2-ls-20232024/id2998793/)
- Fylkesdelplan for vindkraft (2007)—Rogaland fylkeskommune. (u.å.). Hentet 4. november 2024, fra <https://www.rogfk.no/vare-tjenester/planlegging/gjeldende-planer-og-strategier/energi-og-klima/fylkesdelplan-for-vindkraft-2007/>

Gilje, B. E. (2024, september 20). Kommunestyret har vedtatt detaljreguleringsplan for Eikemyrane Flodene hyttefelt—Bjerkreim kommune.

<https://www.bjerkreim.kommune.no/aktuelt/kommunestyret-har-vedtatt-detaljreguleringsplan-for-eikemyrane-flodene-hyttfelt.113415.aspx>

Hva er en UNESCO Geopark? (u.å.). Magma Geopark. Hentet 6. november 2024, fra

<https://magma-geopark.no/no/geopark/hva-er-en-unesco-geopark/>

Inger Cathrine Kann, Therese Dokken, Johannes Sørbø, & Jun Yin. (2018). Geografisk og yrkesmessig mobilitet blant arbeidsledige | Arbeid og velferd.

[https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2018/1/p-](https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2018/1/p-3512/Geografisk_og_yrkesmessig_mobilitet_blant_arbeidsledige)

[3512/Geografisk_og_yrkesmessig_mobilitet_blant_arbeidsledige](https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2018/1/p-3512/Geografisk_og_yrkesmessig_mobilitet_blant_arbeidsledige)

Jenssen, E. K. (2021, september 21). Kraftverk kan bli turistattraksjoner—Rogaland fylkeskommune.

<https://www.rogfk.no/aktuelt/kraftverk-kan-bli-turistattraksjoner.112615.aspx>

Lovdata. (u.å.). Lov om eigedomsskatt til kommunane (eigedomsskattelova). Hentet 6. november

2024, fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-06-29>

NAV. Arbeids- og velferdsetaten. Oktober 2024. Hentet fra Hovedtall om arbeidsmarkedet:

[https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-](https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/hovedtall-om-arbeidsmarkedet)

[statistikk/hovedtall-om-arbeidsmarkedet](https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/hovedtall-om-arbeidsmarkedet). Nedrebø, A. O. (2019, januar 29).

Nedrebø, O. A. (2019, januar 17). Turist i Bjerkreim—Bjerkreim kommune.

<https://www.bjerkreim.kommune.no/tjenester/kultur-idrett-fritid-og-turisme/fritid-og-turisme/turist-i-bjerkreim/>

Magma Geopark—Bjerkreim kommune. <https://www.bjerkreim.kommune.no/tjenester/kultur-idrett-fritid-og-turisme/friluftsliv/magma-geopark/>

Norges vassdrags- og energidirektorat. (2022, april 11). Reiseliv—NVE.

<https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft-paa-land/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/reiseliv/>

Norges vassdrags- og energidirektorat. (2024, april 10). Så mye får vindkraftkommunene utbetalt—

Norges vassdrags- og energidirektorat. <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-energi/saa-mye-faar-vindkraftkommunene-utbetalt/>

Norges vassdrags- og energidirektora (2022). Hentet fra

[https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-](https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/skatt/#:~:text=Om%20skatt%20og%20vindkraftverk,dersom%20disse%20har%20innf%C3%B8rt%20eiendomsskatt.)

[land/skatt/#:~:text=Om%20skatt%20og%20vindkraftverk,dersom%20disse%20har%20innf%C3%B8rt%20eiendomsskatt.](https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/skatt/#:~:text=Om%20skatt%20og%20vindkraftverk,dersom%20disse%20har%20innf%C3%B8rt%20eiendomsskatt.)

Norges vassdrags- og energidirektorat. Verdiskapning—NVE. (u.å.). Hentet 9. november 2024, fra

<https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft-paa-land/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/verdiskapning/>

Novaform. (2018). Bjerkreim Vindpark. Novaform. <https://novaform.no/referanse/bjerkreim-vindpark/>

NHO Reiseliv; Menon Economics. (2024, 09 05). Tall og fakta om norsk reiseliv. Hentet fra

[nhoreiseliv.no: https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/tall-og-fakta-om-norsk-reiseliv/](https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/tall-og-fakta-om-norsk-reiseliv/)

Odland, K. (2017, august 21). Vindkraftregionen tar form. Dalane Tidende. <https://www.dalane-tidende.no/5-101-130002>

Regjeringen. (2023). Hentet fra Prop 2. LS (2023-2024) – Grunnrenteskatt på landbasert vindkraft : <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-2-ls-20232024/id2998793/>

Riddington, G., McArthur, D., Harrison, T., & Gibson, H. (2010). Assessing the economic impact of wind farms on tourism in Scotland: GIS, surveys and policy outcomes. *International Journal of Tourism Research*, 12(3), 237-252. <https://doi.org/10.1002/jtr.750>

Riise, E., Klavenes, G., & Holmelin, E. (2016, oktober 6). Samfunnsmessige virkninger av vindkraftverk—En etterprøving av fire vindkraftverk. Norconsult og Agenda Kaupang.

Rogaland fylkeskommune. (2007). Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland. Hentet fra https://www.rogfk.no/_f/p1/i2518fd54-0a67-44fd-aeab-0057e9131a86/fylkesdelplan-for-vindkraft-i-rogaland.pdf

Rogaland fylkeskommune. (2022). Hentet fra https://www.rogfk.no/_f/p1/i830a3ca3-3517-439e-b71f-00c1af0670ea/regionale-utviklingstrekk-rogaland-2022-300322.pdf

Samuelson, W., & Zeckhauser, R. (1988). Status quo bias in decision making. *Journal of Risk and Uncertainty*, 1(1), 7-59. <https://doi.org/10.1007/BF00055564>

Skatteetaten. (2023). Hentet fra Vindkraftverket verdsettes etter teknisk verdi tilsvarende gjenanskaffelseskostnadene etter fradrag for slitasje, alder og eventuell utidsmessighet, eller avkastningsve

Silva, L., & Delicado, A. (2017). Wind farms and rural tourism: A Portuguese case study of residents' and visitors' perceptions and attitudes. *Moravian Geographical Reports*, 25(4), 248-256. <https://doi.org/10.1515/mgr-2017-0021>

Sæþórsdóttir, A. D., Ólafsdóttir, R., & Smith, D. (2018). Turbulent times: tourists' attitudes towards wind turbines in the Southern Highlands in Iceland. *International Journal of Sustainable Energy*, 37(9), 886-901. <https://doi.org/10.1080/14786451.2017.1388236>

SSB. Statistisk sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Befolkning: <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>.

SSB. Statistisk Sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Nasjonale befolkningsframskrivninger: <https://www.ssb.no/statbank/table/11668>.

SSB. Statistisk sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Lønnstakere: <https://www.ssb.no/statbank/table/11619>.

SSB. Statistisk sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Virksomheter: <https://www.ssb.no/statbank/table/10309>.

SSB. Statistisk sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Kommuneregnskap: <https://www.ssb.no/statbank/table/12137>.

SSB. Statistisk sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra Statistikkbanken - Arbeidskraftkostnader: <https://www.ssb.no/statbank/table/07685/>.

SSB. Statistisk Sentralbyrå. Oktober 2024. Hentet fra SSB tabell 12817: Foreløpige tall for antall foretak, sysselsatte og omsetning, etter næring (SN2007), statistikkvariabel og år. <https://www.ssb.no/statbank/table/12817/tableViewLayout1/>

SSB. (2024, januar 26). 03174: Eksisterende bygningsmasse. Fritidsbygg, etter region, bygningstype, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken. SSB. <https://www.ssb.no/system/>

Statkraft. (2024, mars 21). Tilbudsbrev Moifjellet Vindkraftverk.

https://www.bjerkreim.kommune.no/politikk/moteplan-og-sakslister/#/details/m-d4ef0f37__573e__4fd7__af59__255bcd530468-792!l8NNPW

Stavanger-regionen—Fjord Norway. (u.å.). Hentet 6. november 2024, fra

<https://fjordnorway.com/no/destinasjoner/stavanger-regionen>

Måland,S. (2023, november 16). Kraftig oppjusterte anslag for oljeinvesteringene i 2024. SSB.

<https://www.ssb.no/energi-og-industri/industri-og-bergverksdrift/statistikk/investeringer-i-olje-og-gass-industri-bergverk-og-kraftforsyning/artikler/kraftig-oppjusterte-anslag-for-oljeinvesteringene-i-2024>

Sønderland,G. Jøssang, T.I. (2019) Preikestol-turisme stopper vindmøller.

Tverijonaite, E., & Sæþórsdóttir, A. D. (2020). Interrelationships of onshore wind farms with tourism and recreation: Lessons from international experience for countries with an emerging wind energy sector. https://www.ramma.is/media/rannsoknir/Wind_tourism_lit_review_final.pdf

Visit Norway. (2024, 09 16). Reiselivets verdiskaping i Norge. Hentet fra business.visitnorway.com:

<https://business.visitnorway.com/no/markedsinnsikt/>

Warren, C. R., & McFadyen, M. (2010). Does community ownership affect public attitudes to wind energy? A case study from South-West Scotland. *Land Use Policy*, 27(2), 204-213.

<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2008.12.010>